

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ

Редакторъ Антонъ Борлаковъ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. Отъ теорията за практиката.

1. Д. Тасковъ — Извънкласното четене и класните ученически библиотеки.
2. Герхардъ Вихлеръ — Ботаниката въ първоначалното училище.

II. Изъ практиката за практиката.

1. П. А. Бумовъ — Да обичаме родината си!
2. Н. Чакова — Славейчета горски.
3. В. Мянковъ — Куку!
4. М. К. Погончевъ — Пролѣтъ.
5. В. Мянковъ — Родна долина.
6. М. К. Погончевъ — Не вѣй, вѣтре!
7. В. Мянковъ — Разпусъ.
8. Сл. Табаковъ — Мърни за повърхниня.
9. Д. Правдолюбевъ — Моята колежка.

III. Съдържание на VIII год. отъ „Педагогическа практика“.

Редакция и администрация:
Варна,
ул. Кр. Мирски, 14.

Открива се подписка за записване абонати „ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА“ година IX (1929 — 1930).

Презъ **деветата** годишнина както и презъ изтеклитъ осемъ години „Педагогическа практика“ ще дава статии върху приложбата на съвременнитъ педагогически искания въ първоначалното училище и прогимназията и ще поднася отборъ материали, съ които може да потиква и подпомага учителството творчество. Ще се застъпватъ отдѣлитъ: 1. **Отъ теорията за практиката**, 2. **Изъ практиката за практиката**, 3. **Изъ училището и живота у насъ и въ чужбина**, 4. **Книгопись и рецензии**.

Деветата годишнина на „Педагогическа практика“ ще започне отъ 1 октомврий 1929 год. и ще завърши на 1 юний 1930 г. Ще бждатъ дадени 8 книги въ обемъ по 3 — 4 печатни коли — най-малко 25 печатни коли годишно.

Годишенъ абонаментъ:

- а) за България 100 лева
- б) за Чужбина 120 лева

Абонирането става чрезъ книжари, настоятели или направо въ редакцията на списанието. Настоятелъ може да бжде всъки учителъ, който запише най-малко петъ абоната. На настоятелитъ и книжаритъ се прави 20 % отстъпъ.

Пълни течения отъ сп. „Педагогическа практика“ имаме само отъ год. V (1925 — 1926) и год. VII (1927 — 1928). Отстъпваме ги срещу следнитъ цени:

- 1) Год. V (1925—1926 год.) за 60 лв., вмѣсто 80
- 2) Год. VII (1927—1928 г.) „ 80 „ „ 100

Всичко, що се отнася до списанието и библиотеката — писма, пари и ръкописи — се изпраща на адресъ: **Лянтонъ Борлаковъ, ул. Кръстю Мирски, № 14, гр. Варна.**

**„Педагогическа практика“ е одобрена отъ
Министерството на народното просвѣщение
за училищнитъ библиотеки
съ окръжно № 9925 отъ 11 априлъ 1921 г.**

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ

Редакторъ Антонъ Борлаковъ.

Д. Тасковъ — с. Рашка-Гращица
(Кюстендилско).

Извънкласното четене и клас- нитъ ученически библиотеки.¹⁾

Нѣколко мисли върху днешното наше училище.

Една отъ задачитъ на нашето училище е да даде на децата знания, които да задоволятъ днешния имъ интересъ и които да имъ послужатъ въ бъдеще като стопани и граждани. Че нашето училище смѣта горната задача за първа своя длъжностъ, че то пренебрѣгва нравственото и физическо детско развитие, това е фактъ неоспоримъ. Че нашето учителство ще трѣбва да корегира дейността си въ училището като мѣсто за развитие не само на ума, но и на чувствата, волята и тѣлото, това е крайно необходимо. Въ всѣки случай, откато съществува училището дори до сега, знания сж се предавали, предаватъ се и въ днешнитъ опитни училища, ще се предаватъ и въ бъдещитъ, може би, трудови училища. Въпросътъ е какъ да бждатъ предавани тия знания, че да развиватъ детскитъ умъ, воля, чувства, да не действуватъ угнетяваще върху душевнитъ и физически детски сили. Защото не можемъ да отречемъ печалния фактъ, че въ стремежа си да минемъ презъ учебната година предвидения въ програмата учебенъ материалъ, ние много често претоварваме децата и съ това, вмѣсто да изпишемъ вежди, ние изваждаме очи; че, лишени отъ учебни помагала, ние предаваме на децата само думи, изпитваме пакъ думи, че често и при наличността на помагала ние не ги използваме, а си служимъ съ учебника,

1) Рефератъ, четенъ на 30 мартъ т. г. въ околийската конференция на гимназиалнитъ учители отъ Кюстендилска околия.

със разказъ или съ върволица въпроси, на които очакваме децата да ни дадатъ отговоръ. А въ края на часа, почти обикновено, възлагаме на ученицитъ да научатъ урока си по учебника. И ученицитъ учатъ дома уроцитъ си, четатъ ги въ учебниците, дори ги наизустяватъ. Въ резултатъ — вмѣсто ученицитъ да скърбятъ, радватъ се, че сж свободни, когато учителътъ имъ е боленъ; вмѣсто да съжеляватъ, радватъ се, когато настъпни ваканция; вмѣсто да търсятъ разгадка на нови въпроси, т. е. да подематъ самообразованието си, захвърлятъ книгитъ завинаги, когато свършатъ училище. Факти печални, които всѣкиго трѣбва да занимаятъ.

Ние трѣбва да знаемъ и винаги помнимъ следниятъ велики мисли: „Детето не е чаша, която трѣбва да напълнимъ, а огнище, което трѣбва да разпалимъ“. (Плутархъ). „Да се обучава, значи, да се предизвика на собствена работа духътъ на детето — следъ като сме го поставили на правия пътъ, трѣбва да му предоставимъ радостта и насладата да намѣри самичко това, което му трѣбва“.*) (Песталоци).

А всичко това е постижимо, когато въ работата си строго се придържаме къмъ основнитъ дидактически принципи — *обучавай нагледно, обучавай активно*; когато възприемането на учебния материалъ става, следователно, при участието не само на едно, а на всички сътивя; когато ученицитъ не възприематъ само, а въ повечето случаи търсятъ и сами откриватъ нужнитъ имъ знания; когато не прибѣгваме къмъ помощта на учебника, щомъ можемъ да използваме природата, предметитъ, модела или картината имъ; когато, като главна задача въ работата си, имаме да насаждаме у нашитъ ученици духовенъ гладъ; когато повече се задълбочаваме въ работата си и подробно опознаемъ душата на ученицитъ, тѣхнитъ сили, интереси и условия за работа. Когато се придържаме още и къмъ следнитъ хубави мисли на Гр. Петровъ, изказани чрезъ устата на негъра Вашингтонъ Бюферъ-директоръ на негърско училище въ Америка: „Който отъ нашето училище е способенъ да бжде математикъ, механикъ, химикъ, електротехникъ, лѣкаръ, педагогъ, той винаги ще работи отсетне по тия науки, които го привличатъ. А наша длъжностъ е да привлечемъ ученицитъ къмъ жива, доброволна работа на ума. Да събудимъ у тѣхъ духовенъ апетитъ. Да ги направимъ да почувствуватъ духовенъ гладъ“.**)

Книгата и днешния културенъ човѣкъ.

Казахъ, че не е добре да прибѣгваме къмъ учебника, щомъ можемъ безъ него. Не съмъ, обаче, противникъ на книгата. Напротивъ, смѣтамъ я за насъщностъ отъ първа величина за днешния културенъ човѣкъ.

*) сп. „Свободно възпитание“, год. V, стр. 152.

**) Гр. Петково. Черниятъ Мойсей, стр. 36, II издание.

Изживяна е отдавна изолираната наша задруга, която живяла сама за себе си, която произвеждала всичко нужно ѝ за нормален ограничен живот, която не се е интересувала от онова, що става извън нея. Днес, изолирани, не само човък, но и село, град, държава, материк не могат живя продължително. Изолирани, тѣ сж обречени, ако не на загиване, на голѣмо сътресение. Тая зависимост на хората от села, градове, държава и материци налага взаимно изучване, взаимно информиране. А понеже това изучване не може да става от всички непосредствено чрез наблюдение, нито пъкъ информирането да става всѣкога лично, наложили сж се четмото и писмото. Днес културния човък без поща, телеграфъ, телефонъ не може нито день. Днес без съчинения, които да го запознават съ производството или нуждитъ на единъ народъ, безъ съчинения, които да го запознават съ придобивкитъ въ различнитъ области на науката, безъ съчинения, които изразяват мислитъ, чувствата, волята на великитъ умове, безъ съчинения, които го запознават съ националната и всеобща история, отъ която той черпи поука — безъ книгата, изобщо, човѣшкия животъ е немислимъ. Поради всичко това и една отъ главнитъ задачи на съвременното училище е да запознае питомцитъ си съ четмото и писмото, да ги научи чрезъ него да разбиратъ чуждитъ мисли и да предаватъ своитъ такива.

Противници на книгата въ училището.

Училището, обаче, вмѣсто разумно да използва книгата, отвреме още злоупотрѣбвява съ нея, респ. съ учебника. И не напразно носи името *книжно*. Не безъ основание подига негодуванието на всички педагози, които познаватъ детската душа и пжтищата за развитието ѝ. Затова и Ж. Ж. Русо не позволява на своя Емилъ да знае, що е книга до 12. год. възраст, като казва: „Азъ мразя книгитъ, отъ тѣхъ се учи да говори човѣкъ за нѣща, които не разбира“. А Жанъ Паулъ сжщо казва: „Отвратително е, че нашитъ деца седатъ и четатъ. Поучителната книга не може да замѣсти учителя имъ. Поезията е твърде нездравословна за безбрадатата младеж. Накжсо — никакви ученически книги“. Тия мисли на двамата педагози сж резултатъ отъ наблюденията надъ съвременитъ схоластични училища, както и отъ това, че въ младинитъ си, неупжтени отъ никого, сж чели много — и добро и лошо. Това не показва, обаче, че използването на книгата и въ училището има и своитъ горещи привърженици. Но за туй понататкъ.

Необходимость отъ книгата въ училището.

Като злоупотрѣбвява съ учебника отъ една страна, училището пъкъ не използва достатъчно детската и юношеска-

та книжнина. Така само можем да си обясним факта, че въ много училища още нѣма ученически библиотеки, че много ученици въ основните ни училища не сж чели никакви други книги, освенъ учебниците, нито пъкъ знаятъ за съществуването на такива. По тоя въпросъ ще се спра подробно по нататъкъ. Тукъ, обаче, ще спомена следния фактъ: Единъ ученикъ на поканата на класния наставникъ да изплати вноската си за ученическата библиотека казалъ: „Г-нѣ учителю, въ прогимназията въ с. Г. не събиратъ пари за ученическа библиотека. Другарьтъ ми М., който сега тамъ е ученикъ, съобщава, че тѣхния класенъ наставникъ имъ казвалъ да заучаватъ хубаво уроцитѣ си, а други книги не имъ трѣбва да четатъ.“ Тоя фактъ и редица статистически данни ме навеждатъ на мисълта, че има много учители, които не отдаватъ никакво образователно и възпитателно значение на добрата книга. По право книгата, която препоръчватъ и използватъ, е одобрениятъ и въведениятъ въ училището учебникъ и никоя друга. А знаемъ колко учебника се нрави на децата! Нима не виждаме гримаситѣ по лицата на ученицитѣ си, когато имъ даваме да заучатъ отъ учебника си нѣщо по-мжчно. Що значи пъкъ удрянето на учебника по чина въ края на часа? А жсането на учебниците въ края на учебната година? И следъ всичко това пакъ продължаваме да изнасилваме детската душа и търпение съ учебниците само. И чудимъ се още, че нашата книжнина не се цени, че българскитѣ младежи не четатъ или търсятъ само порнографска книжнина, която гъделичка чувствата имъ и която ги води, несъмнено, къмъ провала. За предотвратяване това зло първостепенна длъжностъ се пада пакъ намъ — да запознаемъ ученицитѣ си съ подходящата за възрастьта имъ литература, да ги научимъ да я използватъ и да ги привикнемъ да я търсятъ. Отъ семейството въ това отношение не можемъ да чакаме осезателна подкрепа, защото, особено селското, не е подготвено за нея, защото и не е свободно. Минаха старитѣ блажени времена, когато бащи и майки, лишени отъ днешнитѣ грижи, съ ограничени нужди, събираха около огнището своитѣ деца и, може би, десети пжтъ имъ разправяха стари приказки. А децата съ зѣпнали уста слушаха и запаметяваха народната мъдростъ, за да я предаватъ и тѣ на своитѣ поколения. Тѣзи разкази не само привръзваха децата къмъ баща, майка, дѣдо и баба, а и действаха на умственото имъ развитие. Днесъ, обаче, родителитѣ, обременени съ грижи около работата си, не намиратъ или рѣдко намиратъ време да разправятъ приказки на децата си. А когато последнитѣ имъ поискатъ такива, извиняватъ се, че не знаятъ. И действително, не знаятъ — записията около професията имъ отвлича всичкото имъ внимание и нѣматъ време да запаметяватъ приказки и народни пѣсни. Тѣй родителитѣ живѣятъ далечъ отъ детскитѣ копнежи. Де-

цата поради това търсят задоволяването имъ въ улицата, въ кинематографитъ, спортнитъ дружества и пр., увличатъ се отъ лекото, отъ пикантното. Резултатитъ — виждаме ги.

Длъжностъ на училището е да привлече децата къмъ себе си, до върши изоставената отъ семейството просвѣтна и възпитателна работа. А понеже то не може да има децата въ себе си презъ дългитъ зимни нощи и студени и кални дни, най благоприятното време за умствена работа, и да имъ въздействува съ живото слово, може и трѣбва да ги свикне да четатъ разнообразната литература, което може да задоволи всестраннитъ имъ нужди. Насаждането на навикъ къмъ извънкласно четене трѣбва да стане, следователно, една важна задача на нашето училище. Тоя навикъ ще принесе полза и на ученика, и на семейството, и на българската книга изобщо.

А. Полза за ученика.

1. *Книгата обогатява ученика съ знание.* Учебната материя е предадена въ учебниците въ сбита форма, която не буди интересъ у ученицитъ. Разширена, предадена въ художествена форма, тя е изложена въ редица детски и юношески брошурки и списания. Понеже училището не разполага съ време да разработва обширно всѣка методическа единица, то, следъ като заинтересува децата съ известна материя, може да ги отправи къмъ съответна литература. Въ нея децата ще откриятъ разгадката на много неясни за тѣхъ въпроси, ще се запознаятъ съ съвсѣмъ нови такива, ще разширятъ, следователно, умствения си кръгъзоръ. Ще кажатъ нѣкои — пакъ книга! Да, пакъ книга, защото има предмети, явления и събития, далечни и по време, и по мѣсто, и за опознаване съ тѣхъ не можемъ да пренебрегнемъ добрата книга, когато се препоръчва днесъ за извънкласно четене. Добрата книга пести времето и силитъ на учащия. „Ако се иска, пише д-ръ М. Герасковъ, всѣко дете само по емпериченъ начинъ да открива всички математични, естествено-исторични, езиковни и др. истини, необходими за материалното и формално развитие на неговия умъ, то нѣма да се намѣри човѣшко същество, способно да извърши напълно всичко това. Даже най-великитъ изследвачи и развити умове сж принудени да обогатяватъ своя душевенъ складъ съ маса знания, приемани отъ тѣхъ по довѣрие, възъ основа на авторитета, не само отъ чуждитъ научни области, но и отъ собсвената имъ област“.¹)

2. *Добрата книга запазва ученика отъ досада и пороци.* „Ако детето си нѣма работа, дяволътъ му намира такава“, казва народната мъдростъ. Презъ зимнитъ дълги нощи, презъ студентитъ и дъждовни дни, презъ дългитъ ваканции, не малко деца лентяйствуватъ и буйствуватъ, привикватъ се на поро-

1) Д-ръ М. Герасковъ. Основни въпроси при умств. развитие на детето, стр. 242.

ченъ животъ, защото нѣматъ сериозна работа. Други пъкъ, свикнали да се задълбочаватъ въ книгата, леко и приятно, като презъ хубави пролѣтни дни средъ природата, минаватъ тия дни. Отъ хубавата книга тѣ не самс знания придобиватъ, но и волята имъ закрепва, душата имъ остава непорочна.

3. *Добрата книга обогатява детския говоръ.* Всѣки отъ насъ знае, че начетенитѣ деца по-леко схващатъ и по-живо и картинно изразяватъ мислитѣ си писмено и устно. „Съ четенето, казва проф. Др. П. Цоневъ, човѣкъ си усъвършенствува и езика: научава нови думи и изрази, усвоява нови езикови форми, изработка си езиковъ усѣтъ и съзнание, придобива естетика на езика. Тоя се научава не само да назовава нѣщата и явленията съ истинскитѣ имъ имена, но и свиква да употребява, именно, по красиви изрази и форми, които действуватъ по-силно на чувствата и сж по добро срѣдство за въздействие въобще“¹⁾. Драеръ пъкъ казва: Припомнямъ си едно момче, което малко посещавахе училището, по причина на болестъ, но въпрѣки това, то пишеше статии, каквито никой отъ връстниците му не можеше да напише. Въ свободното си време то четѣше твърде много“²⁾

4. *Чрезъ извънкласното четене децата се подготвятъ да се ползватъ и въ живота отъ книгата.* Не сж рѣдки случаетѣ деца, свършили първоначално училище, а дори и прогимназия, да казватъ, че не могатъ да прочетатъ Х., защото него не сж чели въ училището. Колко зле говори това за нашето училище?

Б. Полза за семейството

Студена зимна вечеръ. Приятна топлина се разнася отъ запалената печка. Цѣлото семейство е въ стаята, унесено слуша четенето на прогимназиста. Съ затаенъ дѣхъ всички чакатъ разврзката, а следъ това почватъ коментарии. . . Мила картина наистина. Напомня ни тя за старитѣ блаженни времена, за които споменахъ по-рано. Само че действащото лице тукъ е не баба, дѣдо, майка, а ученикъ. Чрезъ прочетенитѣ книжки не се ли образуватъ всички членове на семейството? Не се ли поддържа връзка между семейство и училище, тъй необходима и желана?

В. Полза за българската книга

Малцина нея търсятъ сега, малцина я и познаватъ. Живѣятъ въ мизерии нашитѣ писатели, чакатъ и тѣ поддръжка отъ държавата, като заематъ държавни служби. Защо е това? — Защото българинътъ, а, жалко, и българската интелигенция не чувствува духовенъ гладъ. Защото не имъ е всаденъ

1) Д-ръ П. Цоневъ. Дидактика и методика на обуч. по бълг. езикъ, стр. 136.

2) Сп. Училищенъ прегледъ, год. X. кн. I., стр. 61.

такъв от училището още. „За спиртът и тютюнът — най-страшните отрови—България харчи всяка година 10 милиарда лева. Тя изпива и изпушва един и половина свой държавен бюджет... Във тази България, която харчи милиарди за пиене и пушене, се харчат годишно едва 5,000,000 (пет милиона) лева за вестници и книги. Тъкмо тази сума показва, че нашата грамотност е чисто невежество, понеже не подхранва никакви духовни интереси, не възбужда у нас милост и любов към сирачето, т. е. към книгата... И за това животът ни е тъй беден, тъй жесток, тъй неустоен...*)

Длъжност наша е да подкрепим нашия писател 1) като чрез извънкласното четене всадим у учениците си любов към книгата; за да я търсят и използват те и като български граждани; 2) като работим и във училището и вън за измъкване българския гражданин из кръчмата; 3) като го запознаваме и привързваме по страстно към читалището и кооперацията.

Ученически библиотеки

От казаното, мисля, е достатъчно изяснено възпитателното и образователно значение на книгата. Схваща се, че е наложително да бъде застъпено навсякъде извънкласното четене. Но за него са необходими книги. Де ги? Семейството, особено селското, такива няма, пък и не може да има. Училището също малко има, защото няма с какво да ги набавя. Тогава? Изхода е във основаване и засилване на ученическите библиотеки. У нас такива не навсякъде има. Това показва долната

Таблица

за ученическите библиотеки във бълг. основни училища през 1926—1927 год.²⁾

Вид на училищата	Всички училища	Имат ученич. библиотеки		Нямат учен. библиотеки	
		Абсол. числа	%	Абсол. числа	%
Градски първ. у-ща	300	163	54	137	46
Селски	3892	1106	38	2886	72
Град. прогимазии	144	128	88.9	16	11.1
Селски	1144	377	34	767	66
Всичко	5480	1774	32.6	3706	67.4

2) Цв. Петковъ. Учениците и книгата, стр. 117.

Ясно. Повече отъ половината наши първоначални и прогимназиални училища нѣматъ ученически библиотеки. И искаме да застѣпваме извънкласно четене! Съ какво? Чудимъ се следъ това, че нашата книга не се чете, не се търси! Ами ние не сме я предложили на децата въ училището, не сме поработили да всадимъ потребностъ у тѣхъ отъ книгата, която потребностъ се пренася и извънъ училището!

Долавямъ, че нѣкой веднага ще запита: „Срѣдства, срѣдства дайте, библиотеки да уредимъ и извънкласно четене тогава ще имаме!“ — Срѣдства, искаме да ни ги дадатъ! Кой ще ги даде, като общинитѣ сж економически немошни. Да чакаме отъ общинитѣ това, значи никога да нѣмаме ученически библиотеки. А безъ тѣхъ обучението ни е непълно. Тогава? Да потърсимъ тогава срѣдства сами! Трудолюбивиятъ, любящиятъ децата, волевитъ учителъ може да намѣри срѣдства. Да се посочатъ точно тукъ източниците не може. Тѣ сж въ зависимостъ отъ условията. Специални вноски отъ ученицитѣ, месечни или еднократни, специални забави-утра или вечеринки, волни помощи, изработване на вещи за продаване на пазаря, отстъпка отъ продажба на ученически книжки и пр. пр. — всичко каквото подсказатъ на учителя условията, всичко може да използува. Изисква се само обмисляне и после на стойчивостъ. Че ще има учителъ нѣкога и неприятности — вѣрно е. Но ще ги побеждава и пакъ неуморно целта си ще преследва.

Казватъ нѣкои: „Акъ единъ ученикъ може да има библиотека съ 100 книги, каква трѣбва да бжде библиотеката на единъ класъ или прогимназия. (Въ училището не трѣбва да се играе на библиотеки) ¹⁾“.

Азъ не мога да се съглася съ това мнение. Рѣдкостъ сж ученицитѣ, които въ кѣщи иматъ своя библиотека. За нашето селско дете дори пъкъ е смѣшно да се говори това, защото нашиятъ селянинъ библиотека нѣма, следователно, въ кѣщата му не може да има и детска библиотека (за изключенията не говоря). Да искаме пъкъ набавяне въ нашитѣ учил. библиотеки много книги изведнѣжъ е непостижимо. И едва ли би могли нѣкои училища при наличната икономическа криза да извършатъ това. А да туримъ началото на една скромна, макаръ отъ нѣколко номера, класна ученическа библиотека, да упѣтваме ученицитѣ да я използуватъ разумно, да се стремимъ редовно всѣка година да я попълваме съ нови номера — това не ще рече „да си играемъ на библиотеки.“

Като говоря за ученически библиотеки, азъ разбирамъ *класни ученически библиотеки*. Ето какъ трѣбва да бжде уредена една такава библиотека: Понеже ученицитѣ трѣбва да иматъ учебната си стая, като свой домъ, редятъ я като та-

къвъ. Въ единъ жгълъ поставятъ малко шкафче-етажерка, долапче, въ което нареждатъ библиотеката си. Тя е повѣрена на библиотекаръ, редовността на който се контролира отъ контроленъ съветъ. Прибиране срѣдства и набавяне нови книги е дѣло на цѣлия класъ въ лицето на библиотеченъ комитетъ. Когато се получатъ въ училището нови каталози, покани за записване абонати на списания, библиотеки, книги и пр., класния наставникъ ги донася въ учебната стая за прегледъ отъ ученицитѣ и библиотечния комитетъ. Последниятъ си взема бележка да достави подходящитѣ и необходимитѣ за ученич. библиотека. Списъкътъ имъ се одобрява отъ учителския съветъ. Писмата, пощ. записи пишатъ сжщо ученици. Приемането на прочетени книги и раздаването на нови става по всѣко време.

Ползата отъ така уреденитѣ библиотеки е следната :

1. Ученицитѣ не чакатъ наготово всичко отъ учителя. Дава имъ се възможность да проявятъ самодейность. Заражда се въ тѣхъ амбиция да направятъ нѣщо добро за класа си, полета се подготвятъ за бждещи ръководители и уредници на читалищни библиотеки въ селищата си.
2. Жертватъ време, сили, спокойствие, прибиратъ средства не за себе, а за общо благо — развиватъ се у тѣхъ социални чувства.
3. Раздаването и връщане на книгитѣ става въ междучасието — пести се време и за учителъ и за ученици.
4. Въ класната ученическа библиотека се доставятъ само тия книги, които отговарятъ на умственото развитие на мнозинството деца и съответствуватъ на учебния материалъ по всички учебни предмети. Следователно, избѣгватъ се случаи да взематъ деца книги, които не сж за тѣхната схващателна способность. Ако въ класа се срещне ученикъ, който е изпреварилъ другаритѣ си и книгитѣ въ класната библиотека го недоволяватъ, класниятъ наставникъ може да му даде книги за домашно четене отъ библиотеката на по-горенъ класъ.
5. Най-после, като знаятъ ученицитѣ, че отъ събранитѣ срѣдства ще бждатъ набавени книги за четене отъ тѣхъ, ще бждатъ по-дейни, по-пожертвователни.

По тия съображения азъ мисля, че по умѣстни сж класнитѣ, отколкото общо-училищнитѣ ученически библиотеки.

Какво обича да чете ученикътъ и какви книги трѣбва да бждатъ набавени за ученическитѣ библиотеки.

Тукъ ще кажа нѣколко думи за четивото на прогимназиалнитѣ ученици.

Известно е на всички, че всяка възраст има свои интереси и средства за задоволяването имъ. Всяка възраст, следователно, изисква и специална духовна храна. Това, което интересува младежа въ прогимназията, малко интересува детето въ първоначалното училище и обратно. Независимо отъ това, и всеки индивидъ, въ зависимостъ отъ индивидуалнитѣ си особености, проявява свои индивидуални интереси.

До постъпването си въ прогимназията детето е духовно слабо развито. Поради това, то е смирено, довърчиво. Всички възрастни за него сж авторитети. То имъ вѣрва и слѣпо вѣрви подиръ тѣхъ. Това продължава за повечето деца и въ 1-ви прогимназиаленъ класъ. По-нататкъ, обаче, у децата се извършва промѣна — и физическа и духовна. Тѣ настъпватъ въ периода на половото съзрѣване. Въ физическо отношение се развиватъ извънмѣрно бързо. Ето нѣколко данни за това, дадени отъ Д-ръ Ватевъ: „Докато на 11 год. децата сж на ръстъ срѣдно 133·4 см., на 12 год. ръстътъ се увеличава на 139·5 см., на 13 год. — 145·8 см. и на 15 год. — 150·7 см., т. е. *срѣдно по 6 см. на година*. А за 16, 17, 18, 19 и 20 години увеличението на ръста варира отъ 1½ до 2 см.

Сжщото важи и за теглото. На 11 год. децата сж срѣдно 28·69 кгр., а вече

на 12 год.	32— кгр.	на 17 год.	51·95 кгр.
„ 13 „	38— „	„ 18 „	52·35 „
„ 14 „	41·53 „	„ 19 „	53·22 „
„ 15 „	47·79 „	„ 20 „	54— „
„ 16 „	49·42 „		

Т. е. увеличение почти съ 5 кгр. за година, когато увеличението на тѣлото за останалитѣ години следъ 15 год. до 20 год. е едва 1·5 кгр. за година.¹⁾

Едновременно съ физическото закрепване на младежа не малко промѣни ставатъ и въ душевното му развитие. Ние вече имаме работа съ ученици, които не ни следватъ безрезервно. Проявяватъ упорство, отнасятъ се критически къмъ мненията и препоржкитѣ на учителитѣ си. Обладаващи сила, тѣ се въодушевяватъ отъ геройски дѣла, отъ приключения на пжтешественици, отъ дѣла благородни.

Това се забелѣзва и въ четивото, което ученицитѣ въ младежката възраст предпочитатъ. Интересни изследвания въ това отношение ни дава проф. Нечаевъ въ следната

1) Цитирано по Цв. Петковъ—Възпитателъ и възпитаникъ, стр. 106.

Таблица

за книгитѣ, които младитѣ момчета отъ училища въ Петроградъ желаятъ да четатъ отъ 11 до 18 год.¹⁾

	11	12	13	14	15	16	17	18
Описания на пжтешествия и приключения	47	48	39	35	19	9	1	3
Исторически книги	26	27	37	38	34	46	38	32
Романи изъ живота	23	21	21	17	35	32	44	47
Лирични и морални	3	—	3	4	9	10	10	14
Научни	1	4	—	6	3	4	7	4

Пжтешествия съ приключения на пжтешественицитѣ, исторически книги съ геройски дѣла — това интересува децата отъ 12, 13, 14 и 15 год. възраст.

До сжщия изводъ е дошълъ и г. Цв. Петковъ съ анкетата си въ Врачански учебенъ окръгъ. Това се вижда отъ следната

Таблица

за мотивитѣ, поради които ученицитѣ предпочитатъ харесани прочетени книги²⁾

Мотиви	Абсол. числа за 9, 10, 11, 15, 16 и 17 год.	Абсол. числа за 12, 13 и 14 год.	% за 9, 10, 11, 15, 16 и 17 год.	% за 12, 13 и 14 год.
Религия	—	3	—	100
Природата	—	5	—	100
Пжтешествия	1	5	16·6	83·4
Чудесата	1	6	14·2	85·8
Комичното	4	3	57·1	42·9
Приключения	4	21	16·0	84·0
Трагичното	10	23	30·4	69·6
Героичното	19	43	30·7	69·3
Всичко	39	109	26·5	73·5

Отъ горната таблица можемъ да направимъ следнитѣ изводи:

1. Младежитѣ въ 12, 13 и 14 год. възраст се интересуватъ отъ твърде разнообразни въпроси. Въ тая възраст тѣ чувствуватъ сили за дѣла, но понеже нѣматъ установенъ възгледъ и понеже искатъ да се освободятъ отъ авторитета на по-възрастнитѣ, лутатъ се сами ту тукъ, ту тамъ; искатъ всичко да опитатъ, всичко да разбератъ, за това и мо-

1) Цитирано по Цв. Петковъ — Възпитателъ и възпитаникъ, стр. 110,

2) Цв. Петковъ — Ученицитѣ и книгата, стр. 89.

тивитѣ, поради които предпочитатъ прочетенитѣ книги, сж твърде разнообразни. Туй само е достатъчно да ни подсказже, колко прогимназиалната възраст на ученицитѣ е отъ решающе значение и колко предпазливо трѣбва да се работи въ възпитателно отношение върху тѣхъ.

2. Отъ всички въпроси, обаче, най-много ги занимава героичното, трагичното, приключения. Обяснимо е следъ това, защо нашитѣ ученици съ увлечение четатъ „Робинзонъ Крузо“, „Безъ домъ“, „Отъ Апенинитѣ до Андитѣ“, „Тайнствениятъ островъ“, „Хр. Ботьовъ“ и пр. и пр. Това азъ констатирахъ, прочее, и въ анкета съ ученицитѣ отъ нашата прогимназия. Ето нѣколко примѣри:

Ученикъ отъ I кл., 12 год., пише: „Най ми се харесва сп. „Вѣнецъ“ и „Чудната свирка“. „Вѣнецъ“ ми се харесва, защото има разкази, а въ книгата „Чудната свирка“ се разправя за мечки, деца и единъ дѣдо“.

„Най ми се харесва „Крали Марко“, защото се разправя какъ годявалъ сина си“ (ученикъ отъ II кл., 14 год.).

„Най ми се хареса книгата „Отъ Апенинитѣ до Андитѣ“, защото едно малко момче изгубило майка си и после дълго я търсило“ (II кл., 14 год.).

„Най ми се хареса „Сърдцето на бѣднитѣ“, защото въ нея има много хубави работи“ (II кл., 13 год.)

„Най ми се хареса „Розета“, защото се разправя за много хубави работи“ (II кл., 13 год.)

„Най-много ми се хареса романътъ „Тайнствения островъ“ отъ Жуль Вернъ, защото тамъ се разправя за едни хора, изхвърлени на пустъ островъ. Сговорни и трудолюбиви били. Помагалъ имъ тайнственъ човѣкъ. Най-после явява се единъ човѣкъ, който ги освобожда (II кл., 13 год.)

„Най ми се хареса книгата „Безъ домъ“, защото се разправя за едно малко дете“. (II, 14 год.)

„Най ми се хареса „Вѣнецъ“, защото се разправя за живота на Св. Ив. Рикски и за народнитѣ възстания“. (III кл. 14 год.)

„Най-много ми се харесва „Крали Марко“, защото разправя за юначеството му, „Подъ игото“, защото описва за освобождението на България“ (III кл., 16 год.)

„Най-много ми се хареса „Абей“, защото има много жални изрази“. (III кл. 15 год.)

Други ученици съобщаватъ, че имъ се харесали „Народни въстания“, „Нашитѣ опълченци“, „Пѣсень на Нибелунгитѣ“. „Биографията на Хр. Ботевъ“ и пр. пр.

Като имаме предвидъ интереса на ученицитѣ, ние леко можемъ да имъ подберемъ четиво, леко можемъ да опредѣлимъ, какви книги да доставимъ въ ученическитѣ библиотеки на всѣки класъ, за да бждатъ тѣ разбирани и четени съ увлечение, и за да извлѣкатъ отъ това четене най-голѣма полза.

Като се констатира, обаче, отъ приведената статистика, че ученицитѣ отъ прогимназията малко се интересуватъ отъ научни книги, това не показва, че популярнитѣ научни брошури не трѣбва да фигуриратъ въ каталога на ученическитѣ библиотеки. Полека ученицитѣ трѣбва да се свикватъ да четатъ и сериозната книга, трѣбва да се насажда у тѣхъ навикъ къмъ по-сериозенъ трудъ, защото въ живота безъ сериозно занимание, безъ системенъ трудъ, въ която и да е областъ на производството, не може да се успѣе. Прочее, популярни брошури изъ разнитѣ стрѣкове на науката не трѣбва да липсватъ отъ ученическитѣ библиотеки въ прогимназиитѣ. Въ тѣхъ не трѣбва да липсватъ и подходящитѣ литературни творения на виднитѣ наши писатели.

Какъ да всадимъ у ученицитѣ си интересъ къмъ книгата.

Тоя е последниятъ и твърде важенъ въпросъ, къмъ разглеждането на който пристѣпямъ. Ако у насъ много начесто се чуватъ гласове, че нашата книга не се търси, че българинътъ малко интересъ проявява къмъ научни занимания, че той не чувствава духовенъ гладъ, затова до голѣма степенъ е виновно и училището ни, респективно, прогимназията и гимназията, защото въ първоначалното училище, детето още не е преодолѣло техниката на четенето, следователно, за извън класно четене малко може да се говори. Последното може да бжде застъпено едва въ III и IV. отд.

Казахъ по-рано, повтарямъ и сега, че за мнозина учители не съществува въпросъ за извънкласно четене на ученицитѣ имъ. Познаватъ ли последнитѣ преподадения учебенъ материалъ, учителътъ е доволенъ и ги оценява добре. Чете ли ученикътъ презъ свободното си време други книги, какви и какъ ги разбира — това ги не интересува, това не е въ тѣхнитѣ задължения. Погрѣшна мисль, погрѣшно действие. И затова въ много училища нѣма ученически библиотеки, затова значителенъ процентъ отъ ученицитѣ не познаватъ друга книга, освенъ учебницитѣ, затова, естествено, българинътъ слабо чете.

„Нуждата отъ четене не е вродена у детето, пише проф. Д-ръ П. Цоневъ, то нѣма природна склонность къмъ него“¹⁾. Тая склонность трѣбва постепенно и планомерно да се насажда И не само отъ учителя по български езикъ, както се схваща отъ мнозина, а отъ всички учители. „Учителътъ по езика, пише проф. Д-р R. Strecker, който правилно схваща задачата си нѣма време да преподава още ботаника, зоология, математика и другъ материалъ и да се приготвя, както

1) Проф. Д-ръ П. Цоневъ — Дидактика и методика на българския езикъ, стр. 138

трѣбва, по тия предмети. Напротивъ, обучението по специалния предметъ ще спечели, ще се оживи, ако учителят-специалистъ използва и обработи съ ученицитѣ си въ своя частъ голѣмата литература по своя предметъ¹⁾.

„Следъ като си преподаде една учебна материя напр., по география, още въ сѣщия часъ или, ако нѣма време, следния се прочита изъ книга за пътешествия нѣкое четиво, което живо илюстрира дадения географски обектъ: климатъ, економическитѣ отношения, живота на хората въ дадената страна и пр. Следъ урокъ по природознание сѣщо така се прочита описание, напр., на ловецъ — за живота на даденитѣ животни, отношенията имъ къмъ другитѣ природни индивиди, човѣка и т. н. Преподадената методическа единица може да бѣде илюстрирана художествено съ нѣкое стихотворение, което предава въ живи образи нѣкой важенъ моментъ отъ темата... по сѣщия начинъ може да се постѣпи за илюстриране на обучението по всички учебни предмети. Всички тия четива оживяватъ въ висша степенъ обучението. Такива четива сѣ единъ видъ словесенъ, приказниченъ кинематографъ. Както кинематографнитѣ живи картини превъзхождатъ по интересъ обикновенитѣ съ това, че предаватъ движението, най-характерното въ живота, така и четивата, кинематографътъ на словото, превъзхождатъ учебницитѣ съ това, че предаватъ движенията въ учебното съдържание, въ неговата най-жива форма²⁾.

Тѣй пише уважаемиятъ нашъ професоръ въ отличното си съчинение „Дидактика и методика на българския езикъ: Едва ли би могло, обаче, това да бѣде приложено на практика при всички методически единици по единъ учебенъ предметъ. Още по-малко може да бѣде приложено това въ първоначалното училище съ слѣти отдѣления. Затова, следъ като учителятъ заинтересува ученицитѣ съ известенъ учебенъ материалъ, може и трѣбва да ги отправи къмъ нѣкоя книжка въ ученическата библиотека, която ще допълни преподадения въ училището материалъ. Тѣй ученицитѣ ще продължатъ извънъ класа разработването на учебната единица, ще я проследятъ въ друга форма, въ друго отношение. Дома отъ прочитането на брошурката ученицитѣ ще научатъ, може би, повече отъ онова, което сѣ научили въ учебния часъ, защото той е тѣй кратъкъ. И главно, това тѣ ще научатъ самостойно, ще се опитатъ да разбератъ мислитѣ на автора, а тамъ дето не разбираатъ нѣщо ще могатъ после да поискатъ разяснение отъ учителя. Ще се напжтватъ по такъвъ начинъ къмъ самодейность.

Учителятъ пъкъ на слети отдѣления може широко да използва въ много случаи книжкитѣ отъ ученическата библио-

1) Проф. Д-ръ П. Цоневъ — Дидактика и методика на българския езикъ, стр. 166.

2) Пакъ тамъ, стр. 162. 163,

тека въ тихитѣ занимания на едно отдѣление, когато работи съ друго. И вмѣсто тихитѣ занимания на ученицитѣ да се заематъ отъ безплодни преписи или четене отъ учебника на урока, съ интересъ ще се вдълбочатъ въ книжкитѣ, които разглеждатъ преподадения учебенъ материалъ въ друга форма, отъ друга, не разгледана отъ учителя, страна. Въ такъвъ случай, естествено, учителътъ нѣма да се оплаква отъ немирство на ученицитѣ и отъ закачкитѣ имъ — ще работи спокойно съ другитѣ ученици.

За всичко гореказано необходимо е, както вече споменахъ, всѣки класъ и отдѣление да разполага съ богата ученическа библиотека. Необходимо е още друго нѣщо, много важно, *учителътъ трѣбва добре да познава всички книжки въ тая библиотека или, най-малко, книжкитѣ изъ областта на преподавания отъ него учебенъ материалъ.* И понеже всѣки учителъ познава добре способноститѣ на ученицитѣ си, знае тѣхния интересъ, знае, какво могатъ да разбератъ, знае какво имъ е необходимо да прочетатъ дома самостоятелно въ допълнение на преподаденото, трѣбва да имъ препоръчи да прочетатъ само известни части отъ препоръчваната книжка. Това се налага още и защото ученицитѣ сж доста обременени съ уроци и нѣматъ физическа възможность да прочетатъ цѣла брошурка. Или ако имъ се наложи това, вмѣсто полета да се насажда у тѣхъ любовъ къмъ извънкласно четене, ще се постигнатъ тъкмо обратни резултати.

Като преподавателъ по история и български езикъ въ прогимназията често съмъ практикувалъ това, изисквалъ съмъ следния учебенъ часъ отъ тия, които сж прочели препоръчаната брошурка да разкажатъ съдържанието ѝ съ свои думи и всѣкога съмъ ималъ добри резултати.

Преподавамъ, напр., четивото „Дина“ отъ Л. Толстой*) и съобщавамъ, че то е откъслекъ изъ малката брошурка „Кавказки пленикъ“ отъ сжщия, която има въ библиотеката. Препоръчвамъ я на ученицитѣ. За следущия учебенъ часъ тя вече е прочетена отъ нѣколцина ученици и беседваме върху основната мисль на автора, върху рисуванитѣ картини, характеризираме действующитѣ лица и пр.

Тѣй може да постъпи учителътъ по всѣки учебенъ предметъ. Да се стоварва грижата за извънкласното четене на ученичитѣ само върху учителя по български езикъ — това значи да не се постигне нищо или съвсемъ малко отъ възможното. Както усвояването отъ ученицитѣ на четливъ почеркъ, добъръ правописъ, ясенъ и естественъ говоръ не може да бжде изключително задача на учителя по български езикъ, тѣй и запознаването на ученицитѣ съ многостранната детска и младежка литература трѣбва да бжде дѣло на всички учители. Всички

*) Христоматия отъ Кл. Карагулевъ II кл.

преподаватели на класа, като действуватъ задружно по обмисленъ предварително планъ, ще постигнатъ, естествено, много по-добри резултати, отколкото тия отъ макаръ много усърдната работа само на единъ учителъ.

Тукъ, обаче, не мога да не отбележа, че запознаването на децата съ художествената литература е първостепенна грижа на преподавателя по езика. Естеството на работата му позволява това. Въ часоветъ и по четене, и по писане, и по граматика той ще въвежда ученицитъ си въ разнообразната ни литература, ще ги напътва, какъ да я разбиратъ, какъ да я предаватъ устно и писмено и какъ сами да творятъ.

Въ часоветъ по четене той ще упражни ученицитъ си да намиратъ въ прочетенитъ четива главната мисълъ, идеала на автора. Тя не е съобщена направо. Тя се подразбира. Ще ги упражни да намиратъ картинитъ, които авторътъ рисува. Ще ги упражни, когато разправятъ, да не си представятъ редоветъ на страницитъ въ учебника, а описватъ изрисувани въ въображението имъ картини. За всичко това е необходимо, разбира се, дълго школуване, а за четене не е достатъчна само христоматията. Нужно е да бждатъ прочетени въ класъ малко брошурки. *Ученицитъ могатъ да набавятъ съ свои сръдства такива.*

Тия брошурки се разглеждатъ въ класъ — изтъкватъ се описанитъ картинки, търсятъ се художествени изрази, обясняватъ се непознати такива, накрая, изтъква се и идеята на автора. Понеже времето въ училището е твърде ограничено, недочетенитъ части отъ започнатото съчинение се разглеждатъ отъ ученицитъ дома. Работата имъ се провѣрява следния частъ, грѣшкитъ се изправятъ.

Запознати вече съ посочения начинъ на четене, отъ ученицитъ вече може да се изисква и следното: Въ известенъ периодъ време всѣки да прочете *каквото* обича книжка и да отбележи въ тетрадката си следното:

- 1) Назвѣние и авторъ на прочитната книга.
- 2) Кои художествено описани картини имъ сж се харесали най-вече.
- 3) Кое действующе лице имъ се харесва и защо.
4. Кои художествени и поучителни изрази имъ сж се харесали.
5. Идеята на автора.
6. Кога е зачетена, кога не свършена.

Да създадемъ навикъ на критическо отнасяне къмъ прочетени книги е отъ първостепенно значение. Защото иначе ние ще имаме повърхностни четци, които съ трепетъ очакватъ развързката и по цѣли страници изпускатъ, за да я намѣрятъ по-скоро. А такива четци най-често се улавятъ на въдицата на писачитъ на сензационната литература.

Ако днесъ на широко разпространение се ползува порнографската литература, причината можемъ да търсимъ и въ недостатъчното школуване на ученицитъ въ критическо отношение къмъ прочетенитъ книги.

Но за да предизвикаме ученицитъ си къмъ по-интензивно търсене на книгата, къмъ по-често ровене изъ нея, можемъ да си послужимъ и съ следното :

Всѣки човѣкъ, когато знае нѣщо, търси срѣда и възможност да го изкаже. Ако отъ ученицитъ изискваме да четатъ, безъ да имъ даваме възможност да съобщаватъ на другаритъ си наученото, ако не създадемъ условия нечетещитъ да чуятъ хубави приказки, стихотворения, историйки и пр., научени изъ разнитъ списания и вестничета, целта — да всадимъ въ питомцитъ си духовенъ гладъ ще постигнемъ по-малко и у по-ограничено число деца.

Какво съревнование би могло да се развие между ученицитъ ни, ако периодически уреждаме въ училището забави, разбира се, само за ученицитъ, които могат да се даватъ въ работни часове или, дето условията позволяватъ, въ срѣда или сѣбота следъ обѣдъ. Наученитъ въ извънкласното четене стихотворения, приказки, историйки и пр. ще бждатъ материал за тия забави. А и учителътъ самъ може да съобщи нѣщо интересно, да посочи, отде го е взелъ и да препоръча брошурка или списание за прочитане отъ всички.

Чрезъ тия забави любознателнитъ ученици ще се чувствуватъ доволни, че сж разказали наученото. Тѣ ще се потрудатъ още повече да работятъ, за да бждатъ разказвачи и други пътъ. А и по-ленивитъ ще се подтикнатъ, за да се отличатъ и тѣ съ нѣщо. И ето създава се по такъвъ начинъ стремежъ къмъ четене, увличатъ се постепенно повече деца въ добритъ книги. Неусѣтно тѣ се запознаватъ съ отговарящата на възрастта имъ литература, създава се постепенно въ тѣхъ навикъ къмъ извънкласно четене, създаватъ се постепенно ученолюбиви бждещи български граждани.

Не малка е ползата въ това отношение и отъ ръкописенъ детски вестникъ въ училището, какъвто всѣко по-големо училище може да издава, не за широка четеща публика, а за самитъ ученици въ училището. Тоя вестникъ ще се редактира отъ редакционенъ комитетъ, състоящъ се отъ побудни и любознателни ученици, подъ главното редакторство на учителъ.

Излѣзлитъ броеве могатъ да бждатъ изпращани въ замѣна въ нѣкое друго училище. Това още повече ще подтикне децата къмъ усърдна работа. Способнитъ деца ще се проявятъ и правилно напжтватъ къмъ творчество. Неспособнитъ пъкъ, които иматъ писателска мания, ще се отклонятъ, за да не губятъ силитъ си въ работа, която не е за тѣхъ.

При всички сръдства, които учителят употребява, за да свикне учениците си към извънкласно четене, едно трѣбва да помни — *никога да не насилва учениците си*. Може би, малцина въ началото ще бждат постоянни четци на книгите въ ученическата библиотека. Това не трѣбва да го смущава. *Нечетеиците не трѣбва да укорява*. Тѣ не чувствуватъ нужда, затова и не прибѣгватъ къмъ книгата. Постепенно и умѣло трѣбва да се въвеждатъ въ нея.

Голѣмата апатия въ интелигенцията ни къмъ умствени занимания, широкото разпространение на порнографската литература, повърхностното четене на романи—всичко това ще трѣбва да заинтересува учителството и по-серioзно се заеме съ разяснение въпроса за извънкласното четене въ нашето училище.

Обстоятелството, че въ 137 градски и 2786 селски първоначални училища и 16 градски и 767 селски прогимназии още нѣма ученически библиотеки говори ясно, че въпросътъ за извънкласното четене на учениците, макаръ че отдавна се разглежда въ педагогическия ни печатъ, още не е изясненъ на нашето учителство: още не се смѣта той като първостепенъ неговъ дългъ, още нѣма установена практика по него, още се правятъ тукъ-таме само опити въ тая областъ.

Нека се знае, че по задължение да накарате ученика да научи урока си за утре е леко, но да всадите у него духовенъ гладъ е, несравнено, твърде мъчна работа. За последната се изисква преди всичко, учителятъ самъ да е духовно гладенъ.

Прочее, колеги, ако въ вашето училище нѣма ученическа библиотека — опитайте се и създайте. Ако пъкъ имате, вложете по-голѣма амбиция въ уреждането ѝ, положете възможното отъ васъ усилие да привикнете учениците да търсятъ добрата книга.

Колкото противници да има книгата въ училището, въ живота тя е необходима. За живота ние трѣбва да приготвимъ учениците си, следователно, трѣбва да ги свикнемъ да знаятъ, какъ да използватъ и книгата, какъ да различаватъ добрата отъ порочната. Защото за днешните пороци до голѣма степенъ е виновна и последната.

Вѣрвайте, че времето, употребено за ученическата библиотеката, за извънкласното четене, не е изгубено. Покрай другите сръдства и чрезъ него ние ще градимъ съзнанието, волята, характера на бждещите трезви, дѣлови и родолюбиви български граждани.

Герхардъ Вихлеръ.

Ботаниката въ първоначалното училище.

Учителятъ събра около си третоотдѣленцитѣ и имъ съобща, че ще предприематъ екскурзия. Той мислѣше чрезъ нея да ги запознае съ отдѣлнитѣ видове растения, тѣхнитѣ семейства и естественитѣ имъ общежития. Искаше срѣдъ природата чрезъ планомерно наблюдение да имъ помогне да разбератъ законитѣ, които я управляватъ и да възбуди у тѣхъ възхищение отъ красотата ѝ и любовъ къмъ родината. Презъ време на пътуването въ влака не му се удаде да ги заинтересува нито съ зеленитѣ поля, нито съ нѣкои дървета (само за две минути единъ щъркелъ привлече вниманието на неспокойната дружина), но той мислѣше, че ще постигне това скоро, когато бждатъ срѣдъ природата. И наистина, въ първия моментъ следъ пристигането изглеждаше, че ще бжде така. Децата му носѣха всички треви, които виждаха предъ себе си. Тъкмо учителятъ каже името на растението — той мисли даже да почне цѣла лекция върху него — всички се разбѣгваха да търсятъ нови растения. Уви! за голѣмо съжаление на тѣхния учителъ, тѣ му поднасятъ все сжщитѣ растения, на които веднага забравили името и формата. Не се уморяватъ да питатъ — изглежда, че интересътъ имъ е съсредоточенъ само върху това, да узнаятъ, че всѣко растение има свое име. Ако растението има плодъ, тѣ искатъ да знаятъ, дали той може да се яде. Неточно означенитѣ растения и съ лоши плодове биватъ веднага захвърлени като непотрѣбни, а останалитѣ задържатъ известно време въ ржцетѣ си, но следъ малко и тѣхъ постига участъта на първитѣ. Напълно разочарованъ, учителятъ гледа, какъ децата се лутатъ безцелно. Това ли е наградата за труда му, който той употрѣби да направи обучението резултатно? При все това той не се отчая съвсемъ и почна лекцията си по другъ маниеръ: той имъ посочи ливадата като растително общежитие, говори имъ за свѣтлината, влагата и за характернитѣ растения. Изведнажъ залпъ отъ радостни детски гласове го прекжсва: „слѣпокъ!“ Забравени сж жизненитѣ общежития, цвѣтята, родината. Слѣпокътъ е хванатъ. Сега той се вие около ржката на щастливца — ловецъ, езикътъ му играе, а тъмнитѣ му умни очи живо блестятъ. Неподвижна, съ напрегнато внимание стои и гледа иначе винаги подвижната детска дружина: всѣко движение на малкото влѣчуго имъ се вижда интересно и чудно, сега учителятъ трѣбва да отговаря на сума въпроси. На другия день всички единодушно казваха, че най-интересното отъ екскур-

зията е билъ слѣпокътъ, а нѣкои прибавяха и още щъркелтъ, съзрѣнъ отъ влака.

Преподавателятъ, обаче, страда отъ неуспѣха си. Непрекъснато се пита, дали не можеше по другъ начинъ да ги заинтересува и да присади у ученицитѣ си чувствата и знанията, които той имаше за растенията. Нима пъкъ градската младежъ е толкова затѣпена, за да не може да чуе гласа на природата? Обаче, напразно той търсѣше причината ту въ себе си, ту въ околната срѣда. Чакъ следъ време неговитѣ и чуждитѣ опити му дадоха обяснение за държането на ученицитѣ при екскурзията.

У всѣки човѣкъ, особено у детето, има единъ силенъ вроденъ инстинктъ къмъ всичко живо. Отъ това бѣше извадилъ заключение, че децата ще се отнесатъ съ еднакъвъ интересъ и любовъ както къмъ животнитѣ, така и къмъ растенията. Сега чакъ той разбира, че това заключение е било криво, защото *децата смѣтатъ за живи само животнитѣ. Растенията, напротивъ, за тѣхъ сж неодушевени предмети.*

За възрастнитѣ е трудно да разбератъ този фактъ. Ние тѣй сме свикнали да именуваме животнитѣ и растенията на едно, че лесно не можемъ да се пренесемъ въ възрастта, въ която тѣзи две царства изглеждатъ раздѣлени по сѣщество. Но това е така. За децата движението и усещането сж двата признака на живота. Всички животни, даже и най-нисшитѣ, се движатъ, ясно изразяватъ глада и насищането си, обичята и отвръщението си, болката и веселостта си. Растенията, напротивъ, сж неподвижни и безчувствени. Можемъ да ги отскубимъ или откъснемъ, безъ тѣ да дадатъ знакъ за усещането си. Обучението, което единствено се състои въ раздробяване на растенията, засилва у ученика чувството, че растенията сж мъртви. Винаги, когато се проявява животъ (въ детски смисълъ), веднага детето взима участие; напр., много го привличатъ разкази за насѣкомоядни растения. (Сжщинскитѣ растения сж бавната си реакция винаги измамватъ ученика). Сжщо и кълненето на растението, при което почти ежемгновено може да се забележи промѣна и, следователно, движение, за ученика е тайнствено и привлѣкателно. Но въобще *растенията за него сж мъртви и безинтересни.* Поради това въ растителното царство той не забелязва индивидуалността. Необяснимъ е факта, защо човѣкъ, щомъ насочи погледа си къмъ нѣщо живо и узнае особенитѣ му свойства, се радва. Не само като гледаме подобнитѣ си, но даже и при животнитѣ и растенията насъ по-малко ни интересува общото помежду имъ, отколкото тѣхната особеностъ. Поради туй детето бързо схваща разликата между отдѣлнитѣ видове бозайници, птици, насѣкоми, бързо узнава индивидуалнитѣ черти на любимото си куче. Растенията за него напротивъ сж безразлична маса. Достатъчно му е да знае, че има тревы, храсти и

дървета Напразенъ е трудътъ да искаме да го запознаемъ съ отдѣлнитѣ дървесни видове. Въ повечето случаи то забравя бързо онова, съ което съ трудъ сме го запознали.

Какъ трѣбва да си обяснимъ различното държане на възрастнитѣ и на детето къмъ растенията? Азъ смѣтамъ, че отговорътъ е следниятъ: едва душевното съзрѣване, което почва въ годинитѣ на половото зазрѣване, постепенно дава на човѣка да разбере спокойното растително царство. Както самиятъ човѣкъ презъ това време изоставя младежкото непрестанно движение, а въ себе си усѣща ново и съвсемъ бавно зрѣне и растене, както той си задава за задача да скрива вътрешнитѣ силни чувства задъ външно спокойствие, така и престава да смѣта, като единствени белези на живота, движението и видимитѣ чувствени реакции. Въмѣсто тѣзи външни белези, душевно узрѣлиятъ притежава една представа за живота, която е дълбоко чувствена и съвсемъ вътрешна. Обаче, той знае да изкаже само малко признаци на тази представа: формиране (растене) и увѣхване, борба и любовъ, ритъмъ и въздигане. Само за възрастния растението е тъй дивно, както и животното: всѣка извивка на стѣблото, всѣки листъ, даже най-малката особеностъ на цвѣта, на които знаемъ или предчувстваме високата целъ, сж сжщо тъй удивителни и пълни съ жизнени тайни, сжщо тъй индивидуални, както всичко онова, което прави животното за насъ тъй тайнствено. И наистина тѣхната тиха работа действа привлѣкателно за чувствителнитѣ. Ето джбътъ, израсналъ отъ дребния жълждъ, следъ дългогодишна борба върви безпогрѣшно и право къмъ целта; безъ да се отклони отъ собствения си законъ, се издига къмъ свѣтлината и слънцето, като най-после дава изобилие отъ плодове. Той може да послужи за сравнение и образецъ на силния и пълненъ съ стремежъ младежъ.

Всички тѣзи мисли сж чужди за детето: то нѣма още никаква представа за живота, проявата на който всѣкога и всѣкъжде го изпълня съ трепетъ. То притежава първия инстинктъ къмъ всичко живо. Но, тъй като узнава живота по външнитѣ му белези, за него растенията сж мъртви.

Сега се явява въпросъ: при тѣзи обстоятелства, трѣбва ли децата да се въвеждатъ въ ботаниката? На това трѣбва да се отговори: едностранчиво ще бжде да се изхвърли съвсемъ обучението за растенията отъ програмата на първоначалното училище. Напр., за да се схване литературното културно богатство, се изисва умствена зрѣлостъ, но все пакъ може да се избере нѣщо, което може да бжде разбрано отъ детето. Сжщото е и съ растенията. Не е необходимо децата да се запознаятъ съ тънкитѣ разлики между видоветѣ и семействата растения, обаче не трѣбва да имъ липсва представа за живота на едно растение, на едно дърво. Преди всичко има и други до сега неспоменати отношения между растенията и децата,

отношенията, които биха могли да послужат за основа на обучението: ползата, вредата и интереса за нѣкои растителни формации, като напр. трѣсавище, степъ, девственъ лесъ. Като се поднася материята, трѣбва винаги да се внимава, всѣкога да има ясна връзка съ първоначалния интересъ. Така напр., ученицитѣ съ внимание ще следятъ разказа, какъ се образуватъ плодетѣ на овошкитѣ, защото тѣ много обичатъ да ядатъ круши и ябълки. Опитаме ли се, обаче, отъ приликата на цвѣта на овошнитѣ дървета да добиемъ понятие за розата, то класътъ отказва да ни следва или, което се срѣща по-често, той работи на драго сърдце съ насъ, но всичко веднага забравя.

Сжщото важи и когато се разглеждатъ жизненитѣ общежития. Тукъ винаги има голѣма опасностъ да почнемъ да говоримъ, като предъ възрастни, вмѣсто да държимъ връзка съ представитѣ и фантазията на детето. Единъ примѣръ ще посочи, какво искаме да кажемъ. За човѣка на науката трѣсавището е съчетание на съвсемъ различни растения. Не е нужно да се обяснява, защото именно тѣзи растения живѣятъ заедно. Обаче, онова, което може да се покаже, това сж особеноститѣ на видоветѣ, които се обясняватъ съ особенитѣ условия на трѣсавището: влага, образуване на киселини, липса на варъ. Възрастниятъ съ своя стремежъ къмъ закономѣрностъ се радва и е доволенъ, когато може да разгледа нѣкои особености на блатната растителностъ отъ известно свое становище. За детето това е безъ значение. За него трѣсавището не е сборъ отъ отдѣлни единици, на които то иска обяснението, а една нагледна цѣлостъ: едно пусто, блатисто и безъ дървета мѣсто, което човѣкъ и животнитѣ отбѣгватъ съ страхъ. Защото тежко на смѣлия или заблудения, който навлѣзе въ него: за винаги той потъва презъ измамливата покривка въ бездѣнната дълбочина.

Този образъ на детската фантазия трѣбва да бжде изходната точка при обучението. Произходътъ на трѣсавището чрезъ понижение на земята и торфения мѣхъ ще привлече вниманието на ученика, защото му се обяснява опасността, а сжщо така усилията на човѣка да използва трѣсавището за свои цели представятъ за него интересъ. Обаче детето не може да добие представи за отдѣлнитѣ растения на трѣсавището, както и варъта и почвенитѣ киселини, които представятъ най-голѣмъ интересъ за ботаниката.

Това, което е посочено за трѣсавището, важи и за всички други общежития. Учителътъ трѣбва да се задоволи изключително съ това, да използва жизненото общежитие само като подбудителъ, чрезъ който може да заинтересува ученицитѣ за растенията. Приспособленията на цвѣтоветѣ привличатъ ученика, когато се говори за пчелитѣ и какъ тѣ събиратъ медъ, а тревата въ степъта - само съ индийцитѣ и дивитѣ животни. Това трѣбва да има предъ видъ предвидливиятъ учителъ.

Коего се изучи, винаги трѣбва да се използва, за да се създава естетична радостъ отъ растенията и растителнитѣ формации: подходящето рисуване оживява и повишава тази радостъ и служи същевременно за запечатване наученото.

Който е узналъ, че неподвижното растение е цененъ жизненъ индивидъ само за умствено зрѣлия, ще разбере пасивното държане на децата къмъ растенията. Обучението по зоология трѣбва да се гради върху първичния инстинктъ на детето къмъ животнитѣ. Този инстинктъ е тъй силенъ, че за съответната възраст само, когато се избере психологически погрѣшна група животни, може да не се успѣе. Учителътъ по ботаника, напротивъ, само твърде малко трѣбва да разчита на непосредствената наклонность на детето къмъ растението. Намѣсто това, той трѣбва да използва красотата на растенията, тяхната полза и нѣкои интересни жизнени общезития, за да привлѣче ученицитѣ, да имъ разшири познанията и да ги подготви за по-последшно дълбоко разбиране на растенията.

Превелъ отъ нѣмски Г. Еневъ.

ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА

Longum iter est per praecepta,
breve et efficax per exempla.

SENECA.

П. А. Бумовъ — с. Етъръ, Габровско.

Да обичаме родината си!

(Съчинение въ III класъ).

Въ края на учебната година сме. Преговаряме усилено, защото ни предстои изпитъ. Работата ми върви много добре, защото си подпомагамъ съ повечето отъ предметитъ въ III. кл., които азъ преподавамъ.

Въ часъ по български езикъ почвамъ беседа, която обобщава и история, и география, и гражд. учение.

— Кое се нарича родно мѣсто? Защо ние обичаме родното си мѣсто? Защо то е мило на човѣка? Защо, когато отиде другаде, той тжгува за него? На какъвъ езикъ се говори въ родното му мѣсто? Какъ се нарича държавата, въ която се намира родното ни мѣсто? Кое е нашето отечество? Когато се е образувало то? По-главни моменти отъ развитието му. Какви условия ни се наложиха следъ Свѣтовната война? Какво трѣбва да правимъ, за да засилимъ и обновимъ нашата родина? Какъ се нарича любовта къмъ отечеството? Кои сж най-голѣмитъ наши родолюбци — патриоти? . . .

Беседата върви оживѣно, всички се надпреварватъ, да кажатъ, разправятъ или допълнятъ нѣщо.

Часътъ неусѣтно минава . . .

— Че този часъ нали щѣхме да правимъ съчинение, господинъ учителю? — обажда се единъ ученикъ — любимецътъ на класа.

Веднага вземамъ тебешира и написвамъ на черната дъска: „Да обичаме родината си!“, а подъ него „Свободно съчинение“. За допълнение къмъ беседата, казвамъ имъ, че могатъ да използватъ всички четива, стихотворения и пѣсни, кждето се рисува любовта къмъ отечеството.

Смѣтнахъ, пъкъ и смѣтамъ, че е необходимо да се даде такова свободно съчинение, кждето се иска повече разсуждение.

Ето нѣколко отъ тѣхъ, които красноречиво говорятъ за постигнатия успѣхъ. Предавамъ ги такива, каквито сж, само безъ правописнитъ грѣшки. Не смѣтатъ за грѣшка и грубо-подражателнитъ, защото децата подражаватъ а, когато порастнатъ, почватъ самостойно да мислятъ и разсуждаватъ.

— Христо, чети!

— Да обичаме родината си! Човѣкъ най-много обича родното си мѣсто. Макаръ да не е надарено съ красоти, ние милѣемъ за него. Но не само ние, българитѣ, милѣемъ за своето родно мѣсто и родина, а и всички народи.

Родното мѣсто е мило за човѣка, защото тамъ той се родилъ, тамъ се запозналъ съ своитѣ другари и приятели. Още отъ дете той е опозналъ и обикналъ дворчето, градинката, шумливата рѣчичка и близкитѣ хълмове. А когато човѣкъ изучи цѣлата си родина, съ планинитѣ и долинитѣ, съ полетата и рѣкитѣ, любовта къмъ родината се усилва още повече. Ако се срѣщнатъ двама съотечественици въ чужбина, тѣ се сприятеляватъ и заживяватъ като братя, макаръ да не сж се виждали до тогава.

Обичта на хората къмъ родината се нарича патриотизъмъ. Патриотизмътъ ни учи да обичаме родината си и да работимъ за доброто ѝ. Така сж правили нашитѣ най-голѣми патриоти: Левски, Каравеловъ, Бенковски, Хаджи Димитъръ, Христо Ботевъ и много други. Тѣ не само работили за родината си, но се принесоха въ жертва за свободата ѝ. Ние трѣбва да следваме тѣхния примѣръ. Трѣбва да сме трезви и да обичаме всичко българско. Трѣбва винаги да работимъ за доброто на страната си, но винаги честно. Само тѣй ще постигнемъ целта си, само тѣй ще сме истински патриоти.

— Христо Рачевъ, чети ти!

— Да обичаме родината си! Най-много ние обичаме родното си мѣсто, защото тамъ сж нашитѣ родители, братя и сестри и защото нашата майка въ онзи домъ драгъ, милвала ме е съ погледа си благъ. И не тѣй лесно се напуща, бащинъ домъ . . .

Държавата въ която се намира родното ни мѣсто е наше отечество — България. България е наша родина! Въ България сж живѣли дѣдитѣ ни, а сега нашитѣ бащи, затова ние я наричаме наша татковина. Всички хора, които живѣятъ въ България, сж мои съотечественици. Всѣки е длъженъ да обича родината си. Въ нея намиратъ подслонъ всички наши братя — българи. Любовта къмъ родината се нарича патриотизъмъ. Патриотизмътъ ни казва: „Обичай и милѣй за родината си!“ Когато отидемъ въ чужбина, тогава най-много скърбимъ за родината си. А когато срещнемъ нѣкой българинъ, макаръ да не е отъ нашето село, ние се почувстваме като братя. Най-голѣми наши патриоти сж Любенъ Каравеловъ, Василъ Левски, Хаджи Димитъръ, Стефанъ Караджа, Христо Ботевъ и др. Ние трѣбва да следваме тѣхния примѣръ! Да работимъ за доброто на народа си! Да обичаме всичко българско! Да се просвѣщаваме и да работимъ винаги заедно!

— Тодоро, чети своето съчинение!

— Да обичамъ родината си! Човѣкъ най-много обича

родното си мѣсто и държавата въ която се намира то. България — това е нашето отечество! Обичамъ те, мило отечество! Обичамъ твоитѣ балкани, гори сипеи и студениѣ ти извори! Азъ чувамъ пѣснитѣ на славеитѣ изъ китнитѣ ти джбрави. Тази обичъ важи за всички народи. Родното мѣсто е мило на човѣка, защото тамъ е родната му кѣща, дворчето и градинката, тамъ живѣятъ неговитѣ родители, братя и сестри, тамъ сж неговитѣ другари, съ които още като дете е игралъ. Ако родното ни мѣсто и родина сж много хубави, то любовта къмъ тѣхъ става още по-голѣма.

Любовта къмъ родината се чувствува най добре, когато отидемъ въ чужбина. И ако тамъ нѣкъде чуемъ да се говори на български езикъ, веднага ще отидемъ, ще се разговоримъ съ тия хора и ще ги чувствуваме като роднини, макаръ че се виждаме за първи пѣтъ.

Любовта къмъ родината се нарича патриотизъмъ. Той ни казва да обичаме, почитаме и милѣмъ за отечеството си. Нашитѣ най-голѣми патриоти сж Христо Ботевъ, Василъ Левски, Стефанъ Караджа, Хаджи Димитъръ и много др. Тѣ работили за доброто на отечеството ни — да го освободятъ отъ турско робство. Сега на насъ предстои да засилимъ и издигнемъ нашето отечество. Затова трѣбва да сме работливи, трезви, и честни.

— Екиме, чети твоето съчинение !

— Да обичаме родината си! Човѣкъ най-много обича родното си мѣсто и държавата, въ която се намира то. Всички хора обичатъ родното си мѣсто. На всѣкиго е мѣчно и свидно за него. Тамъ живѣятъ баща и майка, братя и сестри, познати и приятели. Тамъ човѣкъ е игралъ отъ малъкъ, тамъ е опозналъ всѣко кѣтче. Може кѣщата, двора и околността да не сж хубави, но при все това любовта къмъ тѣхъ не намалява. Любовта къмъ родното мѣсто и родина свързва хората помежду имъ. Най ясно това се рисува въ чужбина. Ако тамъ се срѣщнатъ двама съотечественици, тѣ ставатъ неразделими приятели, макаръ и да не сж се познавали до тогава.

Любовта къмъ отечеството се нарича патриотизъмъ, а човѣкъ, който люби отечеството — патриотъ. Патриотизмътъ ни казва да обичаме отечеството си, да се трудимъ и работимъ за доброто му. Най-добри наши патриоти сж Василъ Левски, Христо Ботевъ, Хаджи Димитъръ и още много други. Тѣ се стремели да освободятъ България отъ турско иго, но не успѣли въ това добро дѣло, макаръ че жертвували и живота си. Ние всички трѣбва да следваме примѣра имъ! Да работимъ за доброто на родината си! Всичко това ще постигнемъ съ трудъ, просвѣта, постоянство и трезвостъ.

Така се изредиха да четатъ всичкитѣ ученици. На края на часа прибрахъ тетраткитѣ за да ги прегледамъ въ кѣщи, а на следния часъ направихме и поправка.

Н. Чакова — с. К.-дере, Елховско.

Славейчета горски.

(Урокъ по пѣние въ III и IV слѣти отдѣл.)

Лъчезарно априлско слънце! Малкото селце радостно трепти подъ топлата му ласка. Децата отдавна сж събрани около училището. Хубавото време не ги задържа въ кѣщи.

— Госпожицитѣ, госпожицитѣ! . . . раздадоха се десетки гласове, когато приближихме съ другарката си училището. И въ мигъ ни засобиколиха група весели заруменени отъ игра и жаръ личица. Съ умиленъ погледъ и гласове завикаха:

— На разходка! На разходка! Нали ни бѣхте обещали, че, щомъ се поправи времето, ще отидемъ на разходка? Ето, отъ нѣколко дена то е вече все хубаво.

— На разходка! На разходка! — чуваха се и далечни гласове.

Ние се спогледахме усмихнати. И насъ ни бѣ додѣла прашната стая.

— Ами уроцитѣ? Историята — какво ще я правимъ, като стоятъ всичкитѣ уроци? — запитахъ азъ.

— Тамъ ще разказваме, госпожице, тамъ!

— Изъ пѣтя, изъ пѣтя! Тамъ ще играемъ! — обади се другъ.

— А Симеонъ, кой не го знае? — Завъртѣ се пѣргавиятъ Иванчо, и плѣсна съ рѣце. — Златния вѣкъ на България, зная си го.

Ударихме звънеца. Наредихме се.

— Но хубаво ще вървите, като млади хора! Стройно!

— Като войници, госпожице, като войници! обади се нѣкой.

— Като войницитѣ на Симеона! разсмѣ се Иванчо весело, че е казалъ нѣщо хубаво. Ще отиваме да превзимаме Цариградъ. Ура! . . .

Тръгнахме.

— Нека да пѣмъ „Край Босфора“, госпожице! Нали ще превзимаме Цариградъ?

— Добре. Пѣйте!

Редицата тръгна. Гласовѣтъ гръмнаха:

„Край Босфора шумъ се вдига

Лъската саби, щитове . . .“

Вървѣхъ неохотно следъ тѣхъ. Гледахъ предъ себе си тия малки, понѣкога чудно разумни и добри деца, какъ сега, подъ влияние на тази пѣсенъ, се люшкаха, блъскаха, дерѣха махайки съ рѣце: „Въ Цариградскитѣ палати разтрепера се Романъ! . . .“ Какъ въ този хубавъ априлски день не можехъ да извикамъ нѣкое свѣтло, красиво настроение, ами се подигна този бунтовнишки, воинственъ духъ? Оставихъ, оба-

че, естествения ходъ на нѣщата. Азъ не забравихъ, че въпрѣки моето недоволство, тѣ сж потомци на Симеона. У тѣхъ тече старата българска кръвь — „гладна още за побѣда и нови боеве“. Не бѣ много отдавна, когато даде свидетелство за това и съвременна културна България. А и всѣки день имаше случай да виждаме това по избори, кръчми, хора и пр. . .

Потънала въ размишления, азъ вървѣхъ край моята симеоновска орда, която въ самозабрава порѣше съ грамовни гласове лазурно трептещия, ароматенъ въздухъ на цвѣнлия априлски день. Наближихме гората. Тя разтиласе китенъ губер отъ крехка, зелена трева, жълтъ и синь минзухаръ и други бѣлички и жълти тукъ-тамъ цвѣтенца. Отъ близкитѣ храсти се носѣше сладкиятъ дъхъ на теменужка. Дивитѣ нацвѣтѣли круши, сѣкашъ, бѣха приготвили, бѣли букети за насъ. Дърветата напжпили, подмладени! Спрѣхме. Азъ мълчахъ и ги наблюдавахъ. Децата взеха да притихватъ едно по едно. Наредиха се около мене. Разбраха, че съмъ недоволна отъ нѣщо или пъкъ че мисля да имъ кажа нѣщо много хубаво.

— Стигнахме ли, деца, стенитѣ на Цариградъ! Неохотно и тъжно попитахъ. Нѣкои весело, а нѣкои сканфузено се засмѣха.

— Ето го Цариградъ! Нали гората бѣхте тръгнали да превзимате. Ето я! Погледайте, какъ весело ни тя посрѣща! Какъвъ килимъ ни послала да насядаме! Какъ е усладила въздуха съ чуденъ ароматъ за насъ! Какви букети е приготвила да ни приветствува!

Децата мълкомъ разглеждаха, усмихвайки се

— Да не би това да сж скжпитѣ дарове на Романъ, който моли милость? Той навѣрно се уплаши отъ васъ? Вие бѣхте тѣй страшни!

Тѣ се разсмѣха

— Кжде е той? Кжде е той? запитаха нѣкои.

Въ този мигъ славейче запѣ отъ близкото дърво. Всички се заслушаха. Досетливия Иванчо заплѣска съ ржце: „Ето го, ето го! Романъ се обади!“ Дадохъ знакъ да мълчатъ. Славейчето продължаваше да пѣе . . .

Всички, заслушани, потънахме въ непонятна омая. Кръшната сладка пѣсень на славея се сливаше съ златистия блѣсъкъ на слънцето трептящата синевина въ дивна хармония, която смири и най-разбунтуванитѣ, затрогна и най-коравитѣ сърдца. Джена—твърде сантиментално дете—просълзена продума:

— Колко хубаво, госпожице, колко сладко!

— Прилича ли на вашата пѣсень?

— Прилича зеръ! Ние приличахме на триста цигани!

— Ние щѣхме да изплашимъ Романа! каза Иванчо.

— Де що живо ни чуеше, щѣше да се изплаши! А славейчето изплаши ли ни съ пѣсеньта си?

— Не.

— Вижте каква сладостъ, каква радостъ ни дари то! Какъ искате, както славейчето ли да пѣте и радостъ да дарявате на ония, които ви слушатъ, или — както преди малко пѣхте?

— Както славейчето! Както славейчето! казаха съ свѣтнали очи нѣколко деца.

— Но пѣснитѣ ни не сж като на славейчето, а! каза на-
гъртено Иванчо, чувствувайки не много доброто влияние на
тази пѣсень, безъ да може да се изкаже добре.

— Тѣй, Иванчо, тѣй! казахъ усмихната, като го пога-
лихъ. Искате ли да ви кажа една пѣсень, като на славейчето?

— Искаме! Искаме! . . .

— Добре, слушайте хубаво!

Изпѣхъ:

„Ний сме славейчета горски,
Съ пѣсни славимъ небесата,
Чувства робски, грижи хорски } 2
Съ пѣсни гонимъ отъ земята. }

Наш'тѣ пѣсни сж ронливи,
Тѣ ни носятъ радостъ вѣчно,
Хемъ сж живи, хемъ игриви, } 2
Катъ поточе бързотечно. }

Ето, чуйте, какъ се лѣе
Пѣсенъта ни въ тишината,
И се лѣе, и люлѣе } 2
Като струя въ душата. }

Отъ гласа ни тихъ и строенъ
Всѣко зло ще се прокуди,
Нови войнъ, младъ, достоенъ, } 2
Съ пѣснитѣ си щемъ пробуди. }

— Пѣйте, пѣйте, мили птички,
Тѣй се истински живѣе,
Пѣйте, пѣйте дружно, всички,— } 2
Цѣли свѣтъ съ васъ да пѣе! }

— Много хубава, госпожице, много! обадиха се всички,
преди да ги запитамъ, хареса ли имъ се. — Нека да я
научимъ!

— Ще я научимъ. Ами разбрахте ли я?

— Какъ почваше най-напредъ?

— Ний сме славейчета горски, викна Иванчо.

— Тѣй. И заглавието на тази пѣсень е: „Славейчета
горски“.

— Кои сж славейчета горски? Кой казва въ пѣсенъта
„ний сме славейчета горски“?

— Славейчетата

— Не! Ние, ние! госпожице. — Децата. — Ученицитъ, които я пѣятъ, заобаждаха се подредъ всички.

— Така: и славейчетата, и ние, които я пѣемъ, и то, ако я пѣемъ сладко, като славейчетата.

— Да видимъ, какво казва по нататъкъ пѣсенъта! — Съ пѣсни славимъ небесата. — Какво значи това? Разбирате ли го?

— Значи съ пѣсни славимъ небето.

— Тъй, синьото, хубавото — вижте го — засмѣното небе, което днесъ ни доведе на разходка: ние му благодаримъ и го хвалимъ.

— И Бога, госпожице, и Бога, обади се Иванчо. Нали Богъ живѣе на небето, и нали Той го е направилъ днесъ тъй да е синьо и хубаво. Ако иска, ще метне облаци и хайдееее. . Махна той съ ржка, засмѣ се и се скри задъ гърба на другаритъ си.

— Тъй, Иванчо. И Бога, и небето, и всичко що е на небесата

— По нататъкъ: „Чувства робски, грижи хорски
Съ пѣсни гонимъ отъ земята“

— Това разбирате ли? . . Замислиха се.

— Съ пѣсни можемъ да изгонимъ грижитъ на хората, каза Апка. но „чувства робски“ не разбираме, какво е.

— Добре. Азъ ще ви обясня. Спомнете си, когато преди малко идѣхме и пѣхте „Край Босфора“, какъ викахте, какъвъ шумъ дигавте. Идѣхте, каточели, наистина да превзимате Цариградъ, и като истински войници на Симеона. Какво усѣтахте, какво чувствувахте къмъ Романа. Ако ви се бѣше падналъ, какво щѣхте да го правите?

— Хм.. изрѣмжа едно момче, щѣхте да го търкулнемъ.

— Значи, какво сте чувствали къмъ него?

— Умразал

— Да, ами умразата хубаво, красиво чувство ли е?

— Не е.

— Тъй, не е! Роби на кои хора казваме? Ние сме учили.

— Роби казваме на плѣнниците.

— Още?

Въ старо време нѣкои царе и голѣмци — богаташи сж имали слуги, на които не сж имъ плащали, както сега, а сж имали право да ги купуватъ и продаватъ, както добитъка. За нищо не сж ги считали. Тѣ сж били най-долнитъ хора въ царството. Като кажемъ: „робъ“, значи презрѣнъ, долень, никакъвъ човѣкъ. А най-горния въ царството кой е?

— Царьтъ.

— Да. Най-горниятъ е царьтъ — богатъ, уменъ, облѣченъ въ коприна и злато, блестящъ. Та, чувства робски, значи, чувства долни, грозни, лоши, окжсани, презрѣни като роба. Кое е най-лошото нѣщо у човѣка?

— Умразата !
— Да, Ами кое е царското, богатото, най-красивото у човъка?

— Обичъта, госпожице.
— Друго ?
— Милостъта, доброто, прошката — заизреждаха . . .
— Та, ето тѣзи чувства. лошитѣ, робскитѣ, и грижитѣ прѣскаѣ славейчетата съ сладкитѣ си пѣсни Видѣхте ли, какъ затихнахте, като чухте славейчето, и какъ се засрахте отъ виковетѣ си? Така и ние съ сладкитѣ си пѣсни ще го нимъ отъ земята грижитѣ и робскитѣ чувства

Продължихме по този начинъ да разглеждаме по ната-тъкъ стиховетѣ на пѣсенъта. Когато дойдохме до куплета :

„Отъ гласа ти тихъ и строенъ
Всѣко зло ще се прокуди,
Нови войнъ младъ, достоенъ
Съ пѣснитѣ си щемъ пробуди“, —Иванчо прѣвъ

извика : „Разбирамъ го вече, госпожице, разбирамъ ! Както гласътъ на славейчето прокуди у насъ умразата къмъ Романа, така и ние съ нашитѣ тихи, като на славейчета гласове, ще прокудимъ всѣко зло“.

— Тѣй. Съ тихъ, кротъкъ, строенъ гласъ, съ добро ще пропѣдимъ всичкото зло отъ земята. „Нови воинъ, младъ, достоенъ“, какъ го разбирате това? Какъвъ ще е този воинъ?

Мълчание . . .

—Нали, когато идѣхте, вие се мислѣхте за войници на Симеона? И ви се струваше, че сте като тѣхъ? Какви сж били тѣ? Какъ сж били облѣчени? И какъ сж били въоръжени?

—Войниците на Симеона сж били облѣчени съ желѣзни ризници и съ желѣзни шлемове на глава, и били въоръжени съ копие, лжкъ. стрѣли, саби и пр..

— Ами сегашнитѣ войници съ какво сж въоръжени?

— Съ пушки, ножове, револвери, бомби и пр.

— Какво носятъ тѣ?

— Смъртъ !

— Да! — Смъртъ, дето стѣпи кракътъ имъ ! А за какъвъ войнъ е думата тука? — Новъ, достоенъ! Какъвъ ще е той? Съ кого ще воюва, съ хората ли ?

— Не.

— Не, — съ злото у хората ! Но съ какво — съ пушки, съ бомби ?

— Не, съ добро !

— Да, съ добро, съ любовъ, съ милостъ, съ пѣсени! Ето, славейчето бѣше единъ такъвъ войнъ, който съ сладката си пѣсенъ воюва съ вашата умраза къмъ Романа и вие затихнахте. Какви войни искате да бждете вие ?

— Като славейчето, като славейчето !

— Така, ние ще събудимъ и у насъ си и у другитѣ този новъ войнъ на доброто, това славейче, което съ пѣсень ще прокужда злото. И тогава всички хора ще пѣятъ като птички, защото тъй се истински, красиво и радостно живѣе, както казва и пѣсеньта:

„Пѣйте, пѣйте, мили птички!
Тѣй се истински живѣе!
Пѣйте, пѣйте дружно, всички!
Цѣли свѣтъ съ васъ да пѣе!

Следъ нѣколкократно повтаряне хорово ту само текста ту мелодията, децата усвоиха пѣсеньта. Когато я научиха доста добре, Иванчо каза:— Госпожице, тази пѣсень е маршъ. Тя може да се пѣе, като вървимъ

— Може, може, да, маршъ е.
— Кога си отиваме, нека я пѣемъ!
— Ще я пѣемъ.

Скоро долетѣха до насъ първачетата и вторачетата, които се бѣха вече наиграли и радостно ни подканяха да си вървимъ.

Наредихме се. Нѣмаше нужда да казвамъ стройно да се наредимъ. Тѣ сами се наредиха добре, пригответе се: новия маршъ ще пѣятъ.

Въ отмѣренъ, красивъ ритъмъ се движеше редицата, а пѣсеньта се разливаше на вълни и кротко и сладко ме галѣше ведно съ златиститѣ лъчи на залязващото слънце

Иванчо бѣ излѣзълъ малко настрана отъ редицата и красиво жестикулираше, натъртвайки особено гласа на:

„Новий войнъ, младъ, достоенъ
Съ пѣснитѣ си щемъ пробуди“

Доближихме първитѣ къщи на селото. По плетищата и купитѣ наизлѣзоха деца, моми, жени да ни гледатъ. А децата радостно махайки къмъ тѣхъ шапки и кърпички, пѣеха:

„Пѣйте, пѣйте, мили птички,
Тѣй се истински живѣе
Пѣйте, пѣйте дружно, всички—
Цѣли свѣтъ съ васъ да пѣе!“

В. Мянковъ—Павликени.

Куку!

(Музикална сценка).

Сцената представя гора, а въ срѣдата полянка. Срѣдъ полянката дете съ погледъ къмъ кукувицата, която е задъ кулиситѣ на високо.

№ 1. Andante

Кукувицата.

Детето.

1. Ку-ку!

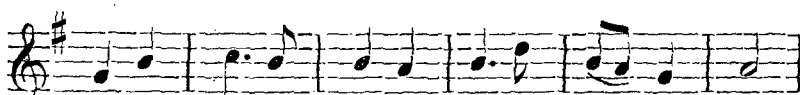
ку-ку!

mf Ку- ку-

2. Ку-ку!

ку-ку!

Кол- ко

вич-ке, е-то чу-вамъ, ку-кашъ тѣй зло-ве-
пж-ти съмъ те слушалъ все на та-я бу-

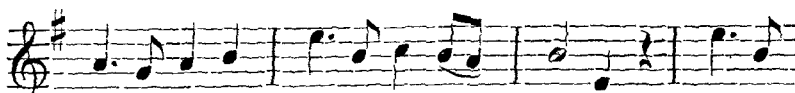
що! Чер-ни гри-жи ли те мж-чагъ
ка! С'чуд-на ра-достъ ти под-ли-ташъ

№ 2. Andante. Кукувицата

се явява облъчена въ черно

сградашъ ли отъ нѣ-що? р Азъ не зна я
дне-ска сти-га ку-ка!...

рож-ба-та си май-чи-на на-деж-да, mf тя за

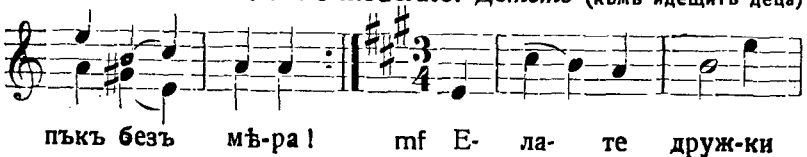

май-ка дру-ги зна-е, ме-не не по-глеж-да

Кукувицата и детето (дуетъ)

№ 3. All-o moderato. Детето (къмъ идещитъ деца)

Хоръ—децата (които носят букети полски цвѣта)

2. Има много, що не помнятъ 3. Успокой се, кукувичке,
 майчинъ погледъ благъ, волно пѣй, лети
 че сираци сж отрасли стига вайка, че нещастна
 срѣдъ беди и мракъ! не си само ти!

Л. Бобевски.

Пролѣтъ.

Като маршъ.

М. К. Погончевъ

2. Ето, всичко днесъ засмѣно!
Пѣсень чуй се вредъ.
Де погледнешъ, все зелено.
мами твоя гледъ.
3. Всичко днесъ на младостъ лъха,
радва се и пѣй,
всичко свежестъ, бодростъ дъха,
трепне и живѣй! . . .

Л. Бобевски.

Родна долина.

Grazioso.

В. Мянкoвъ

Ро-ди но кра-сна, до-ли-но род — на!

Зор-ни-це яс-на зе-ми-це пло-дна!

Какъ те из-ри-чамъ, ро-ди-но ми — ла

какъ те о-би-чамъ съсь всички си-ла

- 2) Какъ те мечтая,
какъ те бленувамъ;
какъ азъ желая,
да се люблювамъ

на твойтъ чудни
поля и ниви,
птиченца будни,
цвѣтя красиви.

3) На твойтъ дивни
извори, водни,
рѣки проливни,
сѣнки прохладни,

на твойтъ вити
скали чувовни,
орли сърдити,
гори вѣковни.

Ц. Церковски.

Не вѣй, вѣтре!

Умѣрено.

М. К. Погончевъ

Бу- енъ вѣт- ре, спри, не вѣй, туч- ни ни- ви

не лю- дѣй, сти- га, вѣт-ре, пре-ста- ни,

кла-со- ве- тѣ не ро- ни!

2. Класоветѣ,
златенъ родъ,
даръ за мъжи
и за потъ.

3. Буенъ вѣтре
престани,
класоветѣ,
не рони!

С. Дриновъ.

Разпусъ.

Бързичко.

В. Мянковъ.

Е- то из- пи- та се свър-ши На у-

- 2) Цѣла зима надъ уроци, трудихме се до преди, днеска вече сме свободни, всѣки дома ще седи.
- 4) Ти за насъ се толкозъ труди, безъ почивка цѣли дни, ний'пъкъ вѣчно ще да помнимъ твойтъ мжки, добрини.
- 3) Сбогомъ, мило училище! сбогомъ, нашъ учительдрагъ! ще запазимъ ний за тебе хубавъ споменъ, скжпъ и благъ.
- 5) Сбогомъ, милички другари! тозъ е вечъ последенъ часъ. Ахъ, дано да бждемъ здрави, да се видимъ пакъ въвъ класъ!

Ц. Калчевъ.

Сл. Табаковъ — с. Голѣмо-Конаре.

Мѣрки за повърхнина.

(Урокъ въ IV отдѣление).

— Извадете си тетрадките! Върху коя повърхнина ги сложихте? Коя повърхнина е по-голѣма: повърхнината на чина или на тетрадката.

Много лесно, съ око се познава: повърхнината на чина е по-голѣма.

— Вижте повърхнината на пода! Коя повърхнина е по-голѣма: на чина или на пода? Значи, еднаква ли е *голѣмината* на повърхнинитѣ?

— Кажете една тѣло, на което *голѣмината* на повърхнинитѣ да е по-малка отъ повърхнината на пода!

— Повърхнинитѣ на масата, на стола, на прозореца . . .

Искаме да изхвърлимъ думата „голѣмина“, затова на-блѣгаме на нея.

— *Голѣмина* на повърхнината. Виѣсто думата „голѣмина“, ученитѣ хора употрѣбаватъ друга дума. Знаете ли коя? Очудване, опулени очи. Никой не знае.

— Внимавайте, азъ ще ви кажа: *лице* на повърхнината.

Коя друга дума казахъ, вмѣсто думата „голѣмина“? Кажете една повърхнина, лицето на която да е по-голѣмо отъ лицето на . . .

— *Сега ще видимъ, съ какво се мѣрятъ лицата на повърхнинитѣ.* Извадете червенитѣ и бѣлитѣ квадратчета*) По колко сантиметра сж странитѣ на малкото квадратче?

— По единъ см.

— Квадраче съ страни по 1 см. Какъ ще го наречемъ накратко?

— Квадратче, квадратъ, квадра . . .

— *Квадратенъ сантиметъръ!*

Десетки рѣще взиматъ квадратчето и го подметатъ. Едно квадратче се мѣдри на черната дъска, забодено накрая срещу името му.

— Сложете квадратния сантиметъръ върху бѣлото квадратче. Провѣрете — колко пѣти може да се сложи върху него.

— Четири пѣти; — точно четири.

— Значи, колко кв. см. има бѣлото квадратче?

— . . . четири кв. см.

— Колко ли кв. см. има тая картинка?**) Да провѣримъ! Какво мѣрихме съ кв. см.? — Тежестъ? Дължина? Или? . . . За какво е мѣрка тя?

— *Мѣрка за повърхнина.*

— Сложете си върха на малкото прѣстче върху кв. см. Покрива ли го то? Голѣма мѣрка ли е кв. см.? Затова кои повърхнини ще мѣримъ съ него? Кажете такива повърхнини, които ще мѣримъ съ кв. см. А по-голѣмитѣ повърхнини съ коя ли мѣрка ще мѣримъ — съ тая или съ по голѣма?

— Извадете синия квадратъ. По колко сж дълги странитѣ му? Затова какъ ще го наречемъ? Колко ли е голѣмъ квадратния дециметъръ? Сложете си дланъта върху него. По-голѣмъ ли е? Лицето на коя ли повърхнина е голѣма, колкото него? Премѣрете тетрадката си. Колко кв. дцм. има? Останалата частъ съ коя по-малка мѣрка ще измѣримъ? Колко ли кв. см. има кв. дцм.?

— Десетъ. — Повече. — Двайсетъ. — Повече. — Трийсетъ. — *Сто.*

И единъ кв. дцм. се поставя срещу името си на черната дъска.

— А лицата на стенигѣ, на двора, на нивитѣ съ какъвъ

*) Ученицитѣ носятъ по едно червено квадратче съ страни 1 см., което ни е служило по-напредъ въ частъ по мозаично рисване и други две: по едно бѣло съ страни 2 см. и друго синьо съ стр 1 дцм. Цвѣтътъ на квадратчетата и размѣрътъ на второто е, разбира се, произволенъ.

**) Показваме картинка или друга плоскостъ, която има цѣло число кв. см. и лесно се измѣрва съ налагане.

ли *квадратъ* ще мѣримъ? — Съ кв. см., съ кв. дцм. или съ по-голѣмъ?

— Съ по-голѣмъ *квадратъ*. Тѣзи мѣрки сж малки.

— По колко ли ще сж дълги странитѣ на новия *квадратъ*?

— По единъ метъръ. Сега иде редъ да сж по 1 м.

— Ето го!*) Какъ ще го наречемъ? Измѣрете черната дѣска. Колко кв. м. има? Сложете кв. м. на пода. Начертайте по стенитѣ му *квадратъ*. Колко души могатъ да седнатъ въ начертания кв. м.? Да опитаме! Може ли масата да се побере въ 1 кв. м.? Поставете я! Колко ли кв. м. има пода, училищния дворъ, нивата на . . . ?

Налучквания и поправки.

— Колко ли кв. дцм. има 1 кв. м.? А кв. см.?

— Какъ казваме на 100 метра? . . . А на 100 кв. м. ще казваме *аръ*. Какъ казваме на 1,000 м.? . . . А на 1,000 кв. м. казваме *декаръ*.

— *Квадратенъ* сантиметъръ, *квадратенъ* дециметъръ . . . — дълги имена. Затова какъ ще ги пишемъ? Вмѣсто *квадратенъ* сантиметъръ, какъ ли ще пишемъ? А вмѣсто . . . *квадратенъ* дециметъръ? И т. н.

Общо схващане. Упражнения

Д. Правдолюбовъ.

Моята колежка.

Изъ улицитѣ радостно цвърчатъ десетки, стотици деца. Ощипани отъ студа, но съ свѣтнали отъ радостъ очи, тѣ прескачатъ прага на осиротѣлото училище. На вълни—вълни пристигатъ тѣ. Пристигатъ съ чисти и отворени сърдца и съ изпълнени отъ любовъ и довѣрчивостъ души.

Ще ли може учителятъ да превие тѣхнитѣ пориви подъ своята воля?

Да! съ по-голѣмо усърдие и любовъ, съ повече свѣтлина и топлина и по-малко грѣмъ.

* *

Топлитѣ есенни дни далечъ бѣха отлетѣли, заедно съ бързокрилитѣ ластовици. Навънъ мъгли завиваха всички баири. Ситенъ дъждецъ рѣмѣше. Пожълтѣлитѣ лѣстия на дърветата въ училищната градина, мокри и мъртви, се ронѣха едно следъ друго, като пропаднали блѣнове и мечти. Октомврий изпращаше първитѣ известия за приближаващата тежка зима.

*) Добре е да има дървена рамка 1 кв. м., обкована съ картонъ.

Моята колежка Мара Василева бѣ се изправила до прозореца на учителската стая съ погледъ, дълбоко унесенъ навънъ. Дали прелистваше миговетѣ на отлетѣло заедно съ лѣтото шастие?—Не. Тя тжгуваше за ланското си отдѣление, за ланскитѣ си ученици, съ които по нареждане отгоре трѣбваше да се раздѣли.

Училищниятъ звѣнецъ съ всички сила удари. Колежката трепна, набързо грабна отъ етажерката дневника на новото си отдѣление и съ смѣли и бързи крачки потегли къмъ него.

— Здравейте, г-це учителко! — ревна цѣлото отдѣление, когато учителката прескочи прага на класната стая.

Тя влѣзе вжтре, радостно посрещната отъ 80 очи, весели и мили. Изправена предъ децата Мара Василева започна спокойно, бавно, съ тихъ и приятенъ гласъ:

— Децата, тази година азъ ще ви бжда учителката . . .

Лицата на всички ученици свѣтнаха отъ радостъ, защото нейната доброта бѣ позната отъ миналата година.

— Слушайте ме, деца! — продължи учителката. — Азъ не съмъ отъ тука. Дошла съмъ отъ друго село. Нѣмамъ нийде никого: нѣмамъ баща, нѣмамъ майка, нѣмамъ никакво семейство. Искамъ да кажа, че нѣма за кого да мисля, освенъ за васъ. Вие ще бждете моето семейство. Азъ ви обичамъ, деца! Но и вие трѣбва да ме обикнете! Учете се и ще ме обикнете! Предъ насъ стои цѣла година, която трѣбва да прекараме добре. . .

Ученицитѣ снѣха погледитѣ си отъ учителката и ги заковаха за пода. Тамъ тѣ стояха нѣколко минути.

На два-три пжти презъ това време вратата на класната стая се отваряха и затваряха. Единъ по единъ влизаха закжснѣли лански ученици на учителката, поздравляваха я учтиво, нѣкои отъ тѣхъ даже цѣлуваха ѝ ржката и натжжени си излизаха. Личеше, че тѣ много обичаха ланската си учителка и прекомѣрно тжгуваха за нея.

Но изведнажъ вратата на класната стая се блъсна, отвори и презъ нея се показа главата на баба Цочковица.

— Нещѣишъ на училище да ходишъ, а? — крѣскаше тя! — Нехранимайко ли искашъ да станешъ? Влизай тука, говедо. Влизай, та и учителката малко да те поколедува! . . .

Баба Цочковица се вмъкна въ класната стая въ едната ржка съ пржтъ, а съ другата здраво заклешила внука си Стойча, когото сегизъ-тогизъ потупваше.

Отдѣлението се раздвижи.

-- Даскалице, удри, колкото искашъ, но човѣкъ да го направишъ! . . . — продължи да вика баба Цочковица.

Учителката се приближи до Стойча и нѣжно го погали. Той очакваше наказание, а получи милувки. И отъ радостъ очитѣ му се насълзиха. Следъ това, учителката го улови за ржката и го поведе къмъ единъ отъ празнитѣ чинове.

— Защо не идвашъ? — му заговори кротко тя. — Ами съ кого ще играешъ навънъ? Нали всички твои другари сж тука. Сега всички, всички се учатъ, мое мило детенце. И не е само въ нашето село така. Навсѣкжде изъ нашата страна, изъ цѣла България, по цѣлата земя всички като тебе сж въ училището. Седни тука! Седни до твоитѣ другари, миличко! . .

Стойчо седна като закованъ на чина, безъ да снима погледа отъ добрата си учителка. Радостна усмивка залѣ лицето му. Така учителката съ своята доброта изтри сълзитѣ на детето и му преизпълни съ радостъ сърдцето.

Звънецътъ удари. На стройни редици ученицитѣ отъ отдѣлението почнаха да излизатъ навънъ. Стойчо се приближи до учителката си и като разкаянъ грѣшникъ ѝ се изповѣда:

— Учителко, прости ми! Отъ сега първи ще идвамъ на училището вече. . .

* * *

Краткиятъ зименъ день се смѣняваше отъ тъмна вечерь. Изъ далечината, откъмъ Дунава, се прецеждаше презъ клонитѣ на околнитѣ джбрави мразовитъ вѣтръръ. Смрачи се, а по небето виждаше окото срамежливитѣ звѣздици. Сплашени отъ студа, тѣ бѣха се приютили въ царствениитѣ чертози на небеснитѣ висини и чакаха нощъ — по-спокойна и по тиха, за да се обадятъ съ всичката си сила.

Мара Василева бѣше се надвесила надъ масата и четѣше съ дълбоко внимание последната книга отъ съюзното списание. Свѣтналата печка жадно гълташе последнитѣ сѣчки. Отъ продължителното четене учителката почувствува умора и затвори книгата. Подпрѣ съ дѣсната си ржка чернокождравата си главичка и се пренесе въ обятията на мечтитѣ. Най-напредъ въ съзнанието изпъкнаха новитѣ ѝ ученици, всѣкога живи и весели. И колко много съжеляваше тя, че и тази минута не е между тѣхъ.

Изъ нейното въображение ученицитѣ ѝ минаваха единъ следъ други, всѣки единъ отъ тѣхъ привличаше нейното внимание. Тя си припомни и за Стойча, съ неговитѣ скжсани цървули и съдрано кожухче.

Печката отдавна бѣ догорѣла, и въ стаята стана хладно. Трѣбваше да се ходи за дърва, които бѣха складирани въ коридора. Мара Василева наметна зеления си палтонъ съ кожена яка и излѣзе навънъ.

Въ джното на коридора забеляза тъменъ силуетъ. Тя го наближи. Той не се мръдна. На въпроса: „Кой е тамъ!“ Никой не се обади. Тя пристѣпи още нѣколко крачки напредъ и очудена остана, като видѣ Стойча. Повика го въ стаята си и полюбопитствува да узнае, по коя причина по това никое време той не е у дома си.

Стойчо само мълчеше. Учителката помисли, че нѣкой отъ домашнитѣ му е умрѣлъ или друго нѣкое нещастие по-голъмо го постигнало и го запита :

— Стойчо, какво искашъ отъ мене ? Кажи защо си дошълъ и защо плачешъ ?

— Мама. . . много ме би. . . много. . .

И наново започна да хълца и си трие очитѣ съ ржцетѣ.

Жестока майка и нещастно дете! Та кому другиму да се оплаче, ако не на своята учителка, която то бѣ обикнало по-силно отъ майка му. Учителката го успокои. Взе го за ржка и го поведе къмъ дома му.

— Мъртавъ да си ми го довели! Безъ време ме умори! Само боя ще го вкара въ пѣтя. Така, вмѣсто съ „добре дошла, майката посрѣщна учителката, която за първи пѣтъ влизаше въ тая кѣща.

— Никога не ги биете, продължи тя, само ги глезите, качиха се на главитѣ ни. Удри и човѣкъ го направи! Боятъ отъ рая е излѣзълъ. . .

— Не бива да се биятъ децата, госпожо! — я прекъсна учителката. — Боятъ прави страхливеца по-страхливъ, упорития по-упоритъ и жестокия по-жестокъ. . .

— Не ме слуша, ки! Дебела е неговата глава. Постоянно ме ядосва.

— Вѣрно ли е това ? — Учителката зададе въпросъ на своя ученикъ.

Стойчо сви вратъ и прикова погледъ къмъ пода. Учителката съзрѣ неговата виновность и започна :

— Стойчо, познавашъ ли тая жена ? Тя е твоята майка. Тя е сжщата, която те родила, откърмила и изгледала, и по цѣли ноши е треперяла надъ тебъ, когато ти си билъ боленъ. Стойчо, нѣма да има за тебе по-лошъ день отъ оня, когато ще изгубишъ майка си. Нейниятъ сладъкъ и милъ образъ винаги ще залива душата ти. Не е добъръ човѣкъ оня, който погази обичята на майка си. Той е по-лошъ и отъ убиеца. Ти убиецъ ли си, та не уважаваешъ и не слушашъ майка си и по такъвъ начинъ предизвиквашъ нейната омраза ? И ако още веднажъ нѣкога оскърбишъ твоята майка, било съ думи или съ постѣпка, падни предъ нейнитѣ крака и ѝ поискай прошка! Очитѣ на Стойча се налѣха съ сълзи. Той приближи майка си, наведе се, цѣлуна и ржка, и ѝ поиска прошка :

— Мамо, миличка мамо, азъ те обичамъ, мамо! Отъ сега ще те слушамъ, прости ми мамо!

Така добрата моя колежка съ благитѣ си думи постигна повече, отколкото майката съ своитѣ юмруци и прѣчки.

* * *

Учителю, не бий!

Стига вече нашитѣ занятия да бждатъ подъ гнета на

ужас! Стига опъва нервитѣ на малкитѣ и ги прави безчувствени, лишени отъ сърдце! Не полицейски режимъ, а чисто бащински обноски иска детето.

Учителю, не бий!

Боятъ прави отъ великото дребнаво, а не отъ дребнавото велико. Учителътъ, който бие, никога не може да създаде силна личностъ, а послушенъ волъ. Ударитѣ винаги извикватъ пороцитѣ на роба, а не добродѣлитѣ на свободния човѣкъ.

Учителю, не бий!

Боятъ характеризира недостатъчното самовъзпитание, недостатъчната интелигентностъ, недостатъчното търпение и недостатъчното достойнство на оня, който го налага. Учителътъ побойникъ трѣбва да се постави подъ опекунство, защото неговитѣ способности сж съмнителни. Побоятъ е еднакво унижителенъ, както за този, който го понася, така и за оня, който го налага.

Учителю, не бий!

Къмъ дървената система прибѣгватъ само по-слабитѣ, по-безпомощнитѣ, когато изпаднатъ въ ржцетѣ на силния. Побойтѣ не показватъ количеството на детскитѣ способности и знания, а повишената нервностъ на учителя

Учителю, не бий!

Учителътъ побойникъ не зачита човѣка, личността, правото и свободата. Такъвъ учитель винаги постига съвършено други цели отъ тия, които училището поставя, защото боятъ усилва ония източници, които сж изворъ на великото зло въ живота: умразата и страха. Учителътъ, който наказва, скжсва връзкитѣ съ ученицитѣ си.

Мнозина учители биятъ по традиция, защото и него нѣкога сж го били. Такъвъ учитель лесно забравя пролетитѣ нѣкога презъ детството му сълзи, убити радости, оскърбени чувства и нахърнена свѣнливостъ, които сж му причинили толкова мжчителни дни и ноци, скрити болки на сърдцето, безгранично отчаяние и силно негодуване. И поради отсѣтствие на това възпоминание, учителътъ често извършва надъ детето най-голѣмото престѣпление, което може да му се извърши.

Учителю, не бий!

И остави детето свободно да живѣе! Училището не е мѣсто, кждето трѣбва да се покварява нашата младежъ. Виждалъ ли си нѣкой музикантъ съ юруци да гласи ненастроения си инструментъ, та и вие съ бой да възпитавате детето

Слънцето е най-силния двигателъ на живота въ природата. Нека слънцето да бжде най-силния двигателъ и въ училището!

Учителю винаги помни народната ни поговорка: благата речъ и желѣзни врата отваря. И затова никога не бий!

СЪДЪРЖАНИЕ

НА

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА, год. VIII

(1928 — 1929)

I. Отъ теорията за практиката.

1. Николай Тодоровъ — Тѣ идатъ...	I	1
2. С. Поповъ - Възпитателни грижи за изоставени и неджгави деца въ Прага	I	3
3. Г. Червенковъ - Впечатления отъ Магдебургското опитно училище	I	8
4. Ив. Маноловъ — Класна или предметна система въ прогимназията.	I	16
5. К. Ванковъ Бележки върху началното смѣтане.	I	20
6. Хр. Лучниковъ — Къмъ обнова.	II	65
7. Ж. Симеоновъ— Образование и самообразова- ние.	II	71
8. З. Младенова— Къмъ самоуправление на уче- ниците.	II	75
9. М. М. — Училище общежитие.	II	81
10. Асп. Т. Крайчевъ — Насоки за природосъобраз- но обучение.	II	86
11. Н. Аргировъ — Двугласно пѣние въ прогимна- зията.	II	88
12. К. Ванковъ - Обучението по писане.	III и IV	117
13. Д. Марчевски - Поправка на съчиненията.	III и IV	144
14. Ант. Борлаковъ Активно обучение по четене.	III и IV	147
15. Ж. Симеоновъ— Домашнитѣ упражнения въ прогимназията.	III и IV	163
16. Хр. Т. Ковачевъ — Красотата като принципъ въ образователния процесъ.	III и IV	169
17. П. А. Бумовъ — Училището, семейството и улицата.	V	213
18. Ж. Симеоновъ — Селски и градски училища.	V	219
19. П. Михайловъ Историята на основното учи- лище	V	225
20. Ант. Борлаковъ— Основи на новата дидактика.	VI и VII	269
21. Ив. П. Андреевъ— Възпитание и въздържание	VI и VII	293
22. Ат. Чешмеджиевъ— Какъ да водимъ занятия- та по ръчна работа	VI и VII	301
23. Ив. Петковъ — Цѣлостно обучение по езико- знание	VI и VII	304

24. Д. Тасковъ — Извънкласното четене и класнитѣ ученически библиотеки	VIII	341
25. Герхардъ Вилхеръ — Ботаниката въ първоначалното училище	VIII	359

II. Изъ практиката за практиката.

1. Н. Беневъ — Да бждемъ добри.	I	31
2. Д. Марчевски — Есень въ градината.	I	34
3. Ант. Борлаковъ — Какъ поникватъ семената.	I	36
4. Ж. Аугсбургъ — Рисунки съ тебеширъ.	I	40
5. Ал. Д. Симидчиевъ — Есень.	I	41
6. Ал. Д. Симидчиевъ — Гората вече жълтъе.	I	41
7. Н. Аргировъ — Лечко.	I	42
8. Н. Аргировъ — Орачъ.	I	43
9. Н. Аргировъ — Молитва.	I	44
10. Н. Тодоровъ — До кога ?	I	45
11. Ант. Борлаковъ — Болниятъ учитель.	II	95
12. А. Карааврамовъ — Наказанъ.	II	111
13. В. Мянкoвъ — Зима иде.	II	112
14. Ал. Симидчиевъ — Зимна картинка.	II	112
15. Ал. Симидчиевъ — На шейната.	II	113
16. Ив. Ав. Генчевъ — Герчо съ тамбурата.	II	113
17. М. К. Погончевъ — Синигерова сватба.	II	115
18. В. Мянкoвъ — Коледенъ хоръ.	II	116
19. Н. Тодоровъ — До кога ?	III и IV	182
20. Ан. Карааврамовъ — Седни, не знаешъ !	III и IV	189
21. Ан. Карааврамовъ — Звънецътъ удари. . .	III и IV	190
22. Б. Върбановъ — Очакване.	III и IV	192
23. П. А. Бумовъ — Хаджи Ахилъ зжбаръ.	III и IV	194
24. В. Мянкoвъ — Сурова година.	III и IV	197
25. Ал. Д. Симидчиевъ — Помагачъ.	III и IV	197
26. Ал. Д. Симидчиевъ — Малъкъ Сѣчко	III и IV	198
27. Ал. Д. Симидчиевъ — Вѣтъръ бѣсенъ	III и IV	199
28. Н. Аргировъ — Сиромахкия	III и IV	200
29. М. К. Погончевъ — Пумпалченце	III и IV	201
30. М. К. Погончевъ — Що да пиша на татка.	III и IV	201
31. М. К. Погончевъ — Моята сестричка.	III и IV	202
32. В. Димитровъ — Малъкъ Пенчо.	III и IV	202
33. В. Димитровъ — Лудъ Гидия.	III и IV	203
34. В. Димитровъ — Юнакъ.	III и IV	204
35. Н. Тодоровъ — Ковейки, човѣкъ става ковачъ.	III и IV	230
36. Ст. Кюсевъ — Кой е нашъ ближенъ ?	V	234
37. Пан. Димитровъ — И морето замръзна. . .	V	238
38. Ат. Чешмеджиевъ — Седмица на минзухарчето.	V	244

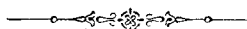
39. Ив. Петковъ — Гарванъ и лисица	V	247
40. В. Мянковъ — Къмъ зимата.	V	251
41. Н. Аргировъ — Пролѣтъ иде.	V	251
42. В. Мянковъ — Пролѣтъ.	V	253
43. Ал. Кръстевъ — Ковачи.	V	254
44. Н. Аргировъ — На работа.	V	255
45. Ив. Петковъ — Робиня.	VI и VII	330
46. Ив. Маноловъ — Райски ключаръ.	VI и VII	315
47. П. А. Бумовъ — Хаджи Димитъръ.	VI и VII	322
48. Б. Върбановъ — Помниче.	VI и VII	324
49. Б. Върбановъ — Камъкотрошачи.	VI и VII	326
50. Ал. Д. Симидчиевъ — Щъркелъ.	VI и VII	329
51. В. Мянковъ — Пролѣтъ.	VI и VII	330
52. В. Мянковъ — Пролѣтна царица	VI и VII	330
53. Ал. Д. Симидчиевъ — Майка	VI и VII	331
54. П. А. Бумовъ — Да обичаме родината си!	VIII	364
55. Н. Чакова — Славейчета горски.	VIII	367
56. В. Мянковъ — Куку!	VIII	373
57. М. К. Погончевъ — Пролѣтъ.	VIII	375
58. В. Мянковъ — Родна долина.	VIII	376
59. М. К. Погончевъ — Не вѣй, вѣтре.	VIII	377
60. В. Мянковъ — Разпусъ.	VIII	378
61. Сл. Табаковъ — Мѣрки за повърхнина.	VIII	379
62. Д. Правдолюбовъ — Моята колежка.	VIII	380

III. Изъ училището и живота.

1. Училищни реформи въ Австрия.	I	53
2. Подготовка на основнитѣ учители въ Полша.	I	57
3. Едно полезно нововъведение въ моравскитѣ училища.	I	57
4. Училищни бани въ Полша.	I	59
5. Германското училище въ Варна.	III и VI	205
6. Училища въ Съединенитѣ Щати	III и VI	208
7. Училища за стопански науки.	III и VI	209
8. Подготовка на момчетата въ Англия за селски животъ.	V	266
9. Екскурзии, вмѣсто награда на най-силнитѣ ученици.	V	257
10. Иенски планъ.	V	257
11. Грижи за сакати деца въ Дания.	V	257
12. Виенската училищна реформа.	VI и VII	332
13. Международна федерация на педагогическитѣ сдружения	VI и VII	333
14. Кинематографътъ въ французскитѣ училища	VI и VII	336
15. Научни филми въ Германия.	VI и VII	336

IV. Книгописъ и рецензии.

1. Д-ръ Ж. Демооръ и Т. Жонкееръ — Наука за възпитанието	I	59
2. Томасъ Джесъ Джонсъ Четири главни еле- мента на образованието.	I	63
3. Вл. Н. Даскаловъ — На кжде?		
4. Сава Поповъ — Релефъ на Варненския окръгъ.	III и IV	217
5. В. Мянковъ — Веселинка. Сборникъ съ 40 детски пѣсни на 1, 2 и 3 гласа.	V	258
6. Сп. „Училищенъ бюджетъ и администрация“.	V	259
7. Сл. Стефановъ — Учебници по естествознание за първоначалнитѣ училища	V	337

ИЗЛЕЗЕ ОТЪ ПЕЧАТЪ:

Библиотека „Педагогическа практика“, № 1.

Ант. Борлаковъ.

Основи на новата дидактика.

СЪДЪРЖАНИЕ: 1. Уводъ. 2. Тѣлесно и душевно развитие на детето. 3. Биологически интереси. 4. Учебенъ процесъ. 5. Учебенъ методъ. 6. Исторически прегледъ. 7. Общи изводи. 8. Литература.

ЦЕНА 10 ЛЕВА.

Книгата се доставя отъ редакцията на сп. „Педагогическа практика“. При доставка на 5 и повече екземпляра се прави *отстъпъкъ* 20%.

Въ библиотека „Педагогическа практика“ ще бждатъ дадени редица съчинения върху най-важнитѣ проблеми изъ съвременната педагогическа теория и практика. До 1 януарий ид. год. ще излѣзатъ следнитѣ книги:

1. Ръководни принципи на новото училище.
 2. Цѣлостно обучение.
 3. Активно обучение.
 4. Идеозрителенъ методъ за началното четене.
 5. Предметно учение.
 6. Родинознание.
 7. Активно обучение по четене.
 8. Активно обучение по писане.
 9. Активно обучение по смѣтане.
 10. Активно обучение по геометрия.
 11. Естествознанието въ основното училище.
 12. Нови насоки на обучението по история.
-

№ 505

До Госп.

Гана Мабакото

учителка

ул. Мичковска №25

гр. Варна **ОКОЛИЯ**

ВАННА
620
114